

**ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE EBEVEYN KABUL-RED DÜZEYİ İLE
PROBLEM DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

**BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

MESUT TOSUN

**REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK DALINDA
YÜKSEK LİSANS DERECESİ İÇİN GEREKLİ ÇALIŞMALAR YERİNE
GETİRİLMİŞTİR**

OCAK 2020

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Doç. Dr. Enisa MEDE

Enstitü Müdürü

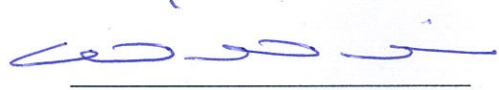
Bu tezin Yüksek Lisans derecesinde bir tez olarak gerekli çalışmaları yerine getirdiğini onaylarım.

Doç. Dr. Raziye Bilge UZUN

Koordinatör

Okuduğumuz bu tezin Yüksek Lisans derecesinde bir tez olarak onaylanması, düşünçemize göre, amaç ve kalite olarak tamamen uygundur.

Dr. Öğr. Üyesi Nevin DÖLEK

Tez Danışmanı

Komite Üyeleri

Dr. Öğr. Üyesi Nevin DÖLEK

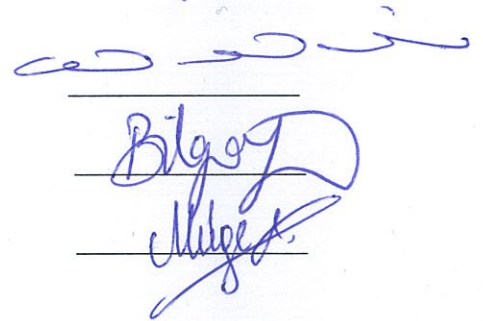
(BAU, PDR)

Doç. Dr. Raziye Bilge UZUN

(BAU, PDR)

Doç.Dr. Müge AKBAĞ

(MÜ, PDR)

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.

Ad, Soyad : Mesut TOSUN

İmza :

ÖZ

ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE EBEVEYN KABUL-RED DÜZEYİ İLE PROBLEM DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Tosun, Mesut

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek lisans Programı

Tez Yöneticisi: Dr. Öğr. Üyesi Nevin DÖLEK

Ocak 2020, 75 sayfa

Bu çalışma zihinsel engelli bireylerde ebeveyn kabul-red düzeyi ile problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi konusunu ele almaktadır. Araştırmanın evreni Yalova ve ilçelerinde öğrenim gören Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli tanısı almış, ilköğrenime devam eden öğrencilerin ebeveynleri ve öğretmenlerinden oluşmuştur. Araştırmanın örneklemini özel eğitim sınıflarında ve özel eğitim okullarında okuyan 81 öğrencinin ebeveynleri ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada 81 ebeveyn 81 öğretmen olmak üzere toplam 162 kişiden veri alınmıştır. Çalışmada ebeveyn kabul-red ölçeği, problem davranış ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda ebeveyn reddi arttıkça öğrencinin problem davranışlarının arttığı görülmüştür. Zihinsel engelli öğrencilerin algılanan problem davranışları ebeveyn ve öğretmene göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ebeveyn kabul-reddi velinin cinsiyetine, medeni durumuna, çocuk sayısına, öğrencinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ebeveyn eğitim durumuna göre ilgisizlik ve ihmal boyutu puanları anlamlı farklılık göstermektedir. Öğrencilerin problem davranışları öğretmenin öğrenci sayısına, cinsiyetine, iş tecrübesine, lisans eğitimine ve öğrencinin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kabul-Red, Zihinsel Engel, Problem Davranış

ABSTRACT

ANALYZING THE RELATONSHIP BETWEEN PARENTAL ACCEPTION- REJECTION SCALE AND PROBLEM BEHAVIOUR AMONG MENTALLY DISABLED PEOPLE

Tosun, Mesut

Post Graduate Thesis, Guidance and Psychological Counseling

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Nevin DÖLEK

January 2020, 75 Pages

This study analyzes the relationship between parental acceptance-rejection scale and problem behavior among mentally disabled people. Reserach includes teachers and parents of elemantary students that are being educated in Yalova and around, diagnosed with mild to moderate mental disability by Guidance and Research Center. Research sample is parents and teachers of 81 students that being educated in particular classes and schools. Data was collected from 162 people, 81 parents and 81 teachers. Parent Acceptance Rejection Scale, Problematic Treatment Scale was used in research.

The results shows that problem behavior of students increases as parental rejection increases. Observed problematic treatments of mentally disabled students were not about parents and teachers. Parents Acceptance Rejection does not vary quite a lot depending on gender, marital status, number of children of parents and gender of students. Scores of indifference and neglect vary quite a lot depending on parents education status. Problematic treatments of students do not vary quite a lot depending on student number, gender, work experience, undergraduate education of teachers and gender of students.

Keywords: Acceptance-Rejection, Mental Disability, Problem Behavior

Aileme

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın planlanmasında yanımda olan güler yüzü ve sıcak yaklaşımı ile bilgi birikimini aktaran, yardımlarını ve desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Nevin DÖLEK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisansta desteğini benden esirgemeyen enerjisiyle, güler yüzüyle, olumlu geri dönüşleri ile tez sürecinde de beni yalnız bırakmayan ve çalışmanın yürütülmesinde yanımda olan değerli hocam Doç. Dr. Raziye Bilge UZUN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Değerli tez jürim Doç. Dr. Müge Akbağ'a vakit ayırıp çalışmamı incelediği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımda öncelikle iyi bir birey ardından başarılı bir öğrenci olmam için üzerimde emeği olan bütün öğretmenlerime teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca yanımda olan annem Müzeyyen TOSUN'a, dayım Emrullah KANAR'a, kardeşim Serhat TOSUN'a ve tez süresince hep destek çıkan, çalışma enerjimi kendisinden aldığım eşim Nazan YILDIZ TOSUN'a, ailemin diğer tüm bireylerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
İTHAF.....	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
SEMBOLLER/KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
Bölüm 1: Giriş.....	1
1.1 Problem Durumu.....	2
1.2 Çalışmanın Amacı.....	5
1.3 Hipotezler.....	6
1.4 Çalışmanın Önemi.....	6
1.5 Tanımlar.....	7
Bölüm 2: Alan Yazın Taraması.....	8
2.1 Zihinsel Engel.....	8
2.1.1 Hafif Düzey Zekâ Geriliği.....	9
2.1.2 Orta Düzey Zekâ Geriliği.....	9
2.1.3 Ağır Düzey Zekâ Geriliği.....	9
2.1.4 Zihinsel Engelli Çocukların Değerlendirilmesi.....	10
2.2 Ebeveyn Kabul-Red.....	10
2.2.1 Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın Tarihçesi.....	10
2.2.2 Ebeveyn Kabul-Red Kuramı.....	11
2.2.3 Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu.....	12
2.2.4 Ebeveyn Kabul-Red Kuramının Alt Alanları.....	13
2.2.5 Ebeveyn Kabul-Red Kuramının Kişilik Alanı.....	14
2.2.5.1 Bağımlılık veya Savunucu bağımsızlık.....	15
2.2.5.2 Duygusal Tepkisizlik (Duyarsızlık).....	16
2.2.5.3 Düşmanlık ve Saldırganlık.....	16

2.2.5.4	Olumsuz Öz-saygı.....	17
2.2.5.5	Olumsuz Öz-yeterlik	17
2.2.5.6	Duygusal Tutarsızlık	17
2.2.5.7	Olumsuz Dünya Görüşü	18
2.2.6	Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nda Baş Etme Alanı.....	18
2.2.7	Ebeveyn Kabul-Red Kuramının Sosyokültürel Sistemler.....	19
2.2.8	Ebeveyn Kabul-Red Kuramına Fenomenolojik Yaklaşım.....	19
2.3	Problem Davranış.....	19
2.4	Yapılan Araştırmalar.....	21
2.4.1	Zihinsel Engelli Öğrenciler İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	21
2.4.2	Ebeveyn Kabul-Red İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	22
Bölüm 3:	Yöntem.....	25
3.1	Araştırma Modeli.....	25
3.2	Çalışma Grubu	25
3.3	Verilerin Toplanması.....	28
3.3.1	Veri Toplama Araçları.....	28
3.3.2	Veri Analiz İşlemleri.....	31
3.3.3	Geçerlik ve Güvenirlik	31
3.4	Sınırlamalar	31
Bölüm 4:	Bulgular.....	32
4.1	Ebeveyn Kabul Red Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorum	32
4.2	Problem Davranış Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorum	33
4.3	‘Öğrencilerin Problem Davranışlar Okulda ve Evde Farklılık Göstermekte midir?’ Sorusuna ilişkin bulgular ve Yorum.....	34
4.4	‘Annelerin Kabul Red düzeyleri Zihinsel Engelli Çocukların Problem Davranışını yordamakta mıdır?’ Sorusuna Ait Bulgular ve Yorum...35	35
4.5	Ebeveynlerin Zihinsel Engelli Çocuğunu Kabul Red Davranışlarının Çeşitli Değişkenlerce İncelenmesi Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	43
4.6	Zihinsel Engelli Öğrencilerin Problem Davranışlarının Çeşitli Değişkenlerce İncelenmesine ilişkin Bulgular ve Yorum	46
Bölüm 5:	Tartışma ve Sonuçlar.....	51
5.1	Araştırma Sorunlarının Bulgularının Tartışılması.....	51
5.2	Sonuçlar.....	54

5.3 Öneriler	55
KAYNAKÇA.....	57
EKLER	
A. Sorun Davranış Kontrol Ölçeği Örnek Maddeleri.....	60
B. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Örnek Maddeleri.....	61
C. Özgeçmiş.....	62

TABLULAR LİSTESİ

TABLULAR

Tablo 1 Tanımlayıcı Özellikler.....	26
Tablo 2 Reddetme Puan Ortalamaları.....	32
Tablo 3 Problem Davranışlar Puan Ortalamaları.....	33
Tablo 4 Algılanan Problem Davranışların Ebeveyn ve Öğretmene Göre Farklılaşma Durumu.....	34
Tablo 5 Reddetme ve Problem Davranışlar Arasında Korelasyon Analizi.....	35
Tablo 6 Reddetmenin Problem Davranışlar Üzerine Etkisi.....	37
Tablo 7 Reddetme Alt Boyutlarının Problem Davranışlar Üzerine Etkisi.....	38
Tablo 8 Reddetme Alt Boyutlarının Huzursuzluk Üzerine Etkisi.....	39
Tablo 9 Reddetme Alt Boyutlarının Sosyal Geri Çekilme Üzerine Etkisi.....	40
Tablo 10 Reddetme Alt Boyutlarının Yinelenen Davranışlar Üzerine Etkisi.....	40
Tablo 11 Reddetme Alt Boyutlarının Hiperaktivite Üzerine Etkisi.....	41
Tablo 12 Reddetme Alt Boyutlarının Konuşma Sorunu Üzerine Etkisi.....	42
Tablo 13 Reddetme Puanlarının ebeveyn Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu (MANOVA Testi).....	43
Tablo 14 Reddetme Puanlarının ebeveyn Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	44
Tablo 15 Reddetme Puanlarının ebeveyn Medeni Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	45
Tablo 16 Reddetme Puanlarının ebeveyn Çocuk Sayısına Göre Farklılaşma Durumu.....	45
Tablo 17 Reddetme Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu...	46

Tablo 18 Problem Davranışların Öğretmen Tecrübesine Göre Ortalamaları.....	47
Tablo 19 Problem Davranışların Öğretmen Öğrenci Sayısına Göre Ortalamaları....	48
Tablo 20 Problem Davranışlar Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu.....	48
Tablo 21 Problem Davranışlar Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu.....	49
Tablo 22 Problem Davranışlar Puanlarının Öğretmen Lisans Eğitimine Göre Farklılaşma Durumu.....	50

KISALTMALAR LİSTESİ

M.E.B.	Milli Eğitim Bakanlığı
ss	Standart sapma
T	T puanı
X	Aritmetik ortalama puanı

Bölüm 1

Giriş

Çocuklar doğdukları ilk an ebeveynleri ile iletişim içerisindedirler. Bu iletişim bazen sevgi ve fiziksel temasları içeren pozitif duyguları içerirken bazen de ihmal etme ve uzak durma gibi durumları da barındırabilir. Ebeveynler ile pozitif ve kabul edici ilişki içinde olan çocuklar, dışadönük, işbirliğine yatkın, özgüveni yüksek, olumlu ilişki kurabilen bireyler haline gelebileceği düşünülmektedir. Çocuklar ebeveynleri ile kurmuş oldukları olumlu veya olumsuz iletişimin etkilerini ileriki yaşlarda da yaşayabilmektedir (Yamaç, 2011; Çetin, 2018).

Ebeveynler çocukları doğmadan önce onlarla ilgili bir takım planlar yapar ve hayal kurarlar. Her şey planladıkları gibi gittiği durumlarda ebeveynler kendilerini daha iyi hisseder fakat çocuğun beklenildiği gibi olmaması durumunda ebeveynin hayalleri yıkılabilir. Engelli çocuğa sahip olmak ailelerin yaşantısını pek çok yönde etkilediği gibi hayatlarını alt-üst eden kaygı ve endişe duygularıyla da başa çıkma durumundalar. Ebeveynlerin yaşadığı bu duyguları engelli çocukları ile olan ilişkisini, çocuğunu kabul etme düzeyini dolayısıyla da tutumlarını etkileyebilir (Yamaç, 2011; Çetin, 2018).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ebeveynin çocuğuna karşı davranışları sonucunda çocuğun ortaya çıkan kişiliği üzerindeki önemini inceler. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ebeveynin çocuğuna karşı sevgisini ifade ediş şekline ve etkisine odaklanmaktadır (Balıkçı, 2019). Ebeveyn kabul ve red ile ilgili çalışmalar Amerika'da 1930'lara kadar uzanmaktadır. Bu çalışmalar tüm bireylerin yani çocuk, ergen, yetişkinlerin hem davranışsal hem de psikolojik sorunlarını ele almaktadır (Bayat, 2015).

Zihinsel engelli bireylerde ebeveyn kabul-red düzeyi ile problem davranış arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma Giriş, Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür, Veri ve Yöntem, Bulgular, Tartışma ve Sonuç olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde problem durumu, problemin amacı, alt amaçlar, araştırmanın önemi ve sayıtlara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ebeveyn kabul-red kuramı, zihinsel engel ve problem davranış ile ilgili bilgilere yer verilmiş ve bu konularla ilgili yapılmış bir takım

çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi, evren, örneklem, veri toplama araçları, veri toplama işlemleri, geçerlik ve güvenirlik ile sınırlamalara yer verilmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde bulgular yer almaktadır. Beşinci bölümde ise tartışma, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Çocukların dünyaya geldiği andan itibaren buldukları çevreye uyum sağlamaları önem taşımaktadır. Bu uyum esnasında bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri, başkalarının beklentilerine karşı uygun tepki vermeleri ve buldukları ortama uygun davranmaları önem taşır. Diğer bir deyişle sosyal becerilere sahip olmak olumlu sosyal ilişkilerin kurulabilmesi ve topluma uyum sağlaması açısından önemlidir (Aydın ve Sönmez, 2014). Çocukların topluma uyum sağlaması için ebeveynleri ile olan ilişkilerinin olumlu olması gerektiği düşünölmektedir. Aile ortamı çocuğun iletişim içerisinde olduğu ilk toplumsal yapıdır. Çocuk ilk deneyimlerini aile içerisinde yaşamaktadır ardından toplum içerisindeki yaşamı bu ilk deneyimlerinden doğrudan etkilenmektedir (Dolanay, 2016). Yani çocukluk çağının en belirleyici faktörlerden birisi, çocuğun yetiştiği aile ortamıdır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ile anne-baba davranışları çocuğun kişilik gelişiminde oldukça önemlidir (Eryavuz, 2006).

Anne ve babalar birer ebeveyn olmaya hazırlanırken, büyük bir heyecanla bebeklerini beklerler ve onlar üzerinde hayal kurarlar. Anne, baba ve ailenin diğer fertleri psikolojik olarak normal bir doğuma hazırdır. Fakat doğacak olan çocuğun engelli olması ailedeki tüm beklentileri ve planlarını değiştirecektir. Aile psikolojik bir yıkım içine girer (Coşkun ve Akkaş, 2009). Beklentileri doğrultusunda hayal kırıklığının yanı sıra şaşkınlıkta yaşayan ebeveynler yaşamlarında beklenmedik bir değişim yaşamakta ve farklı bir aile ortamı ortaya çıkarmaktadır. Diğer aile fertlerinin de bu duruma uyum sağlaması beklenmektedir (Ordu, 2005). Bütün enerjilerini ve planlarını doğacak olan bu çocuğa göre yapan ebeveynler çocuklarına ilişkin engel durumunu öğrenince bu durumu anlamlandırmakta zorlanır, duygusal tepkiler yaşar ve geleceğe dair planlarını ertelerler. Ebeveynler gerçeklerle yüzleşmeden önce çok ve inkâr yaşarlar (Çetin, 2018). Yaşanın bu ilk çok ve inkârın ardından ebeveynlerin çocuklarına karşı nasıl bir tutum sergileyeceği çok önemlidir. Çünkü çocukların fiziksel ve zihinsel yapıları ne olursa olsun ailenin çocuklarına karşı davranışları

çocuğun yaşantısını pek çok noktada etkilemektedir. Bunun üzerine Amerikada Ebeveyn Kabul-Red Kuramı geliştirilmiştir. Kuram Rohner tarafından geliştirilmiş olup kuramın amacı, Amerika'da ve dünyada ebeveyn kabul-reddinin nedenlerini, sonuçlarını ve ebeveyn kabul-reddi ile ilişkili olan diğer etmenleri açıklamak ve tahmin etmektir (Rohner 1975; akt. Bayat, 2015).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ebeveynlerin kabul ve reddi ile ilgili önemli sebeplerini, sonuçlarını ayrıca etkilerini açıklamayı ve tahmin etmeyi amaçlayan bir sosyalizasyon teorisidir. Ebeveyn Kabul-Red Teorisinde ebeveyn reddinin tüm dünyada çocuğun davranışsal sorunları ve psikolojik uyumu üzerinde olumsuz bir etki bıraktığını göstermektedir (Yakmaz Basılğan, 2012). Bunun yanı sıra ebeveyn Kabul-Red Kuramı ebeveyn kabulünün girişken, herkesle iletişim kurabilen, özgüveni yüksek bireylerin oluşmasını sağlar. Ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkisinin bireyin psikolojik gelişimi üzerindeki etkileri, araştırmacılar tarafından günden güne daha çok araştırılmaya başlanmıştır (Eryavuz, 2006). Ülkemizde bu kurama yönelik pek çok araştırma bulunmaktadır. Gerek yetişkinlerle ilgili gerek çocuklarla ilgili pek çok alanda yapılan çalışmalarda bu kuram kullanılmıştır. Yine zihinsel engelli çocuklara yönelik yapılan çalışmalarda da kullanılmıştır. Fakat ebeveyn kabul-reddinin zihinsel engelli çocuğun davranışlarıyla ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ebeveyn kabul-reddi hem normal gelişim gösteren çocuklarda hem de zihinsel bakımdan yaşlılarına göre geride kalan çocuklarda problem davranışları üstünde oldukça önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda çocukların zihinsel durumları ne olursa olsun ebeveynlerin çocukları ile olumlu ilişkiler kurması önemlidir. Çetin (2018)'inde belirttiği gibi ebeveynleri ile olumlu ilişki kuran çocuklar sosyal, dışa dönük, iş birlikçi, yüksek özgüvene sahip, uyumlu ilişkiler içinde olabilen bir birey olur.

Zihinsel engelli öğrenciler sosyal becerilerde eksiklikleri olan, uyum becerisini sağlayamayan davranışları bakımından akranlarına göre geride olan bu özellikleri 18 yaşından önce ortaya çıkan çocuklardır (MEB, 2015). Zihinsel engelli öğrenciler herhangi bir engelli olmayan gruba kıyasla daha fazla problem davranış sergilemekte, bu çocuklar çeşitli psikolojik ve nöropsikiyatrik bozukluklar açısından normal gelişim gösteren çocuklara göre daha fazla risk altındadırlar (Duker, Van Druenen, Jol, ve Oud 1986; Freund ve Reiss 1991; Russell ve Forness 1985, Semmel ve Gao, 1992; akt. Sucuoğlu, 2003). Zihinsel Engelli öğrenciler duygusal ve

psikolojik problemlerinin diğer akranlarına göre daha fazla olmasının sebebi ebeveyn tutumları ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi olabileceği düşünülmektedir. Ebeveynlerin yaşadığı şaşkınlık bunun sonucunda oluşan inkâr çocuğun kabullenilmesi noktasında gecikme yaşanmasına sebep olmakta ve zaten yaşlılarına göre geride olan zihinsel engelli bireyin alması gereken eğitim gecikmesine ve bireyin daha da gerilemesine neden olmaktadır. Bu süreçte hem eğitimini doğru bir şekilde tamamlayamayan hem de ebeveyn kabulü görmeyen zihinsel engelli çocukların aynı zamanda psikolojik problemler yaşamasına yol açmakta ve problem davranış sergilemesine sebep olduğu düşünülmektedir.

Zihinsel engelli öğrenciler iletişim kurmada sıkıntı yaşamakta kendisini ifade edememektedirler. Hem kendisine hem de çevresine zarar verme davranışı sergilediği görülmektedir. Düşmanlık, saldırganlık, iletişim kuramama, sosyal uyumsuzluk bu çocukların en temel problem davranışlarından bazılarıdır. Ayrıca zihinsel engelli öğrenciler kendilerini eğitim ortamından da soyutlamaktadırlar. Yaş, cinsiyet, çocuğun yetiştiği ortam ve engelin derecesi ile ebeveyn tutumları bütün bu problem davranışları etkileyen değişkenler arasında yer alır (Aman, Burrow ve Wolford 1995; Bihm, Pointdexter, Kienlan ve Smith 1992; Coe ve ark. 1999; Polloway, Epstein ve Cullinan 1986; akt. Sucuoğlu 2013).

Zihinsel engelli öğrenciler ile ilgili araştırmalarda genellikle öğrencilerin öğretmenlerden ve ebeveynlerinden bilgi alınmaktadır. Kaner (2009)'inde belirttiği gibi öğretmenler ve ebeveynler en fazla kullanılan bilgi kaynaklarıdır. Her bilgi kaynağının kendince güçlü ve zayıf yanları vardır. Ebeveynler çocuklarıyla doğduğu andan itibaren yakın bir ilişki içinde oldukları için bilgilerine en çok başvuru alan kişilerdir. Öğretmenler ise okul ortamında aynı yaş grubundaki çocukları bir arada gözleme şansına sahip akademik ve akademik olmayan davranışlarını gözleme olanağına sahip olduğu için görüşlerinin alınması önemlidir. Bu doğrultuda yapılan bu araştırmada çocukların hem ebeveynlerinden hem de öğretmenlerinden çocukların problem davranışları ile ilgili bilgi alınmıştır. Bu sayede öğrencinin hem ev ortamında ve farklı ortamlarda yapmış olduğu problem davranışlarla okulda yapmış olduğu problem davranışların paralellik taşıyıp taşımadığı görülmüş olur hem de yapılan araştırmanın objektifliğini arttırmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Zihinsel engelli öğrencilerin özel eğitim almasına ilişkin eğitim seçenekleri giderek yaygınlaşmaktadır. Bu hizmetlerden verimli sonuç elde edilmesi için ailenin desteğinin alınması çok önemlidir (Göksal, 2011). Bu çalışmada ebeveynleri tarafından sevgi ile büyütülmüş fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları giderilmiş öğrenciler ile ebeveynleri tarafından ihmal edilmiş kabul görmemiş zihinsel engelli öğrencilerin eğitimlerden almış oldukları verimi kıyaslamayı amaçlamaktadır. Zihinsel engelli bireylerde ebeveyn kabul-red düzeyi problem davranışları arasındaki ilişki bu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

1.2 Amaç

Bu araştırmanın ana amacı uyum becerileri sağlamakta zorluk yaşanan zihinsel engelli öğrencilerin bu davranışlarının altında yatan sebeplerin ebeveynlerin çocuklarını kabulü ve reddi ile bir ilişkisinin olup olmadığını incelemektir. Bu amaçla çalışmada aşağıdaki alt sorulara da yanıt aranmıştır.

- 1) Öğrencilerin problem davranışları evde ve okulda farklılık göstermekte midir?
- 2) Annelerin kabul-red düzeyleri zihinsel engelli çocukların problem davranışını yordamakta mıdır?
- 3) Ebeveynlerin zihinsel engelli çocuğunu kabul-red davranışları;
 - a) Çocuğun cinsiyetine göre değişmekte midir?
 - b) Velinin cinsiyetine göre değişmekte midir?
 - c) Velinin eğitim durumuna göre değişmekte midir?
 - d) Velinin medeni durumuna göre değişmekte midir?
 - e) Velinin çocuk sayısına göre değişmekte midir?
- 4) Zihinsel engelli öğrencinin problem davranışı;
 - a) Çocuğun cinsiyetine göre değişmekte midir?
 - b) Sınıftaki öğrenci sayısına göre değişmekte midir?
 - c) Öğretmenin cinsiyetine göre değişmekte midir?
 - d) Öğretmenin iş tecrübesine göre değişmekte midir?
 - e) Öğretmenin özel eğitim öğretmenliği mezunu olup olmamasına göre değişmekte midir?

1.3 Hipotezler

1. Öğrencilerin problem davranışları evde ve okulda farklılık göstermektedir.
2. Annelerin kabul-red düzeyleri zihinsel engelli çocukların problem davranışını yordamaktadır.
3. Ebeveynlerin zihinsel engelli çocuğunu kabul-red davranışları;
 - a) Çocuğun cinsiyetine göre değişmektedir.
 - b) Velinin cinsiyetine göre değişmektedir.
 - c) Velinin eğitim durumuna göre değişmektedir.
 - d) Velinin medeni durumuna göre değişmektedir.
 - e) Velinin çocuk sayısına göre değişmektedir.
4. Zihinsel engelli öğrencinin problem davranışı;
 - a) Çocuğun cinsiyetine göre değişmektedir.
 - b) Sınıftaki öğrenci sayısına göre değişmektedir.
 - c) Öğretmenin cinsiyetine göre değişmektedir.
 - d) Öğretmenin iş tecrübesine göre değişmektedir.
 - e) Öğretmenin özel eğitim öğretmenliği mezunu olup olmamasına göre değişmektedir.

1.4 Araştırmanın Önemi

Bu araştırma bulgularının ebeveyn-kabul reddinin zihinsel engelli çocukların davranışlarını nasıl etkilediğini anlamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Zihinsel engelli bireylerde ebeveyn kabul-red düzeyi ile problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi ilerde yaşanabilecek bir takım problemler için erken önlem alınması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Öğrencilerin ergenlik ve yetişkinlik gibi dönemlerde de yaşayacağı farklı problem davranışların önüne geçmesi açısından gerekli olduğuna inanılmaktadır. Bunun yanı sıra çalışma bulguları uyarınca ailelere sağlanacak olan eğitimler yoluyla zihinsel engelli öğrencilerin aileden kaynaklı problem davranışların önüne geçilebilmesi beklenmektedir.

Ulusal alan yazında ebeveyn kabul reddinin her aşamada bir araştırma konusu olmuş durumda zihinsel engelli öğrenciler açısından ebeveyn kabul reddi ile ilgili çok fazla araştırma bulunmamasının çalışmanın önemini arttırdığı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda, bu çalışma yoluyla ailelere çocuklarını kabullenmenin onların gelişimi üstündeki olumlu etkisinin önemi somut verilerle gösterileceği düşünülmektedir. Ebeveynlere çocuklarını sevmenin, sevgilerini göstermenin, gerek fizyolojik gerek duygusal ihtiyaçlarını karşılamanın, onları kabul etmenin çocuğun okuldaki davranışlarında, sosyal becerisinde ve akademik başarısında ne kadar etkili olduğunu görmeleri açısından önemlidir. Bunların yanı sıra, bu çalışmanın ve çalışma bulgularının özel eğitim okullarında çalışan ya da okullarında özel eğitim sınıfı bulunan psikolojik danışmanlara, özel gereksinimli çocukların ailelerinin bilinçlendirilmesine ilişkin yol gösterici niteliği taşıması beklenmektedir.

1.5 Tanımlar

Ebeveyn Kabulü: Ebeveynlerin çocuklarına bakım, destek ve ya onlara karşı hissettiği ve ifade ettiği sevgiyi ifade etmektedir (Rohner ve Khaleque, 2005).

Ebeveyn Reddi: Ebeveynlerin çocuklarının bakımıyla ilgilenmemesi, çocuklarına destek çıkmamasını ve onlara karşı saldırgan tutum içerisinde olmasını ifade etmektedir (Rohner ve Khaleque, 2005).

Zihinsel Engel: Gelişim dönemlerinde ortaya çıkan, zekâ fonksiyonlarının normalin altında olma durumu olarak tanımlanabilir (MEB, 2015).

Problem Davranış: Çocuğun çevresiyle olan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen, çocuğun sosyal ortamlarda diğer çocuklara uyumunu zorlaştıran davranışlar olarak tanımlanabilir (Şeleci Yayıncı, 2017).

Bölüm 2

Alan Yazın Taraması

Bu bölümde zihinsel engelli bireyler genel başlığı altında zihinsel engelli bireylerin sınıflandırılması ve zihinsel engelli bireylerin değerlendirilmesini ele almaktadır. Ebeveyn kabul-red genel başlığı altında Ebeveyn Kabul-Red Kuramının tarihçesi, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, ebeveynliğin sıcaklık boyutu, Ebeveyn Kabul-Red Kuramının alt alanları, Ebeveyn Kabul-Red Kuramının sosyokültürel sistemler Modeli, Ebeveyn Kabul-Red Kuramının fenomenolojik yaklaşımına değinilmiştir. Problem davranış ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. İlgili araştırmalarda bu konu başlığı altında yer almıştır.

2.1. Zihinsel Engel

Zihinsel engel erken çocukluk döneminde başlayan ve zekâdaki sınırlılıkla uyumsal davranışlardaki sınırlılıkların bir arada bulunmasıdır. Buna göre, eğitimsel açıdan zihinsel engel normal öğrenim gören öğrenciler için hazırlanmış eğitim programlarından, araç ve gereçlerden zekâ gelişimindeki gerilikten dolayı faydalanamama durumudur (Esen, 2003; akt. Ordu, 2005).

Çocuğun zekâsı ebeveynlerinin zekâ potansiyeline benzerdir. Bunun yanı sıra annenin hamilelik döneminde yediği besinler, bebeğin doğduktan sonra nasıl beslendiği zekâ potansiyelini etkilemektedir. Ayrıca çevreninde çocuğun zekâ potansiyeli üzerinde etkisi büyüktür. Çocuğun maruz kaldığı uyaranların sayısı arttıkça zekâ potansiyelinin de arttığı görülmüştür (MEB, 2015).

Ebeveynlerin çocuklarına şefkatle yaklaşıp onların gerek evde gerek okulda daha iyi bir eğitim ortamının oluşması için sarf ettikleri çaba çocukların seviyelerini daha da ileri taşımaya sebep olacaktır. Hafif ve orta düzeyde zihinsel yetersizlik yaşayan bireyler uygun bir eğitim ortamı hazırlandığında yani ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmış bir eğitim sürecinden geçtikten sonra normal zihin düzeyinde performans sergileyebilirler (Ordu, 2015).

Zihinsel engelli bireyler eğitsel sınıflandırmalarına göre Hafif Düzeyde Zekâ geriliği, Orta Düzeyde Zekâ Geriliği ve Ağır Düzeyde Zekâ geriliği olarak gruplandırılır (MEB, 2015).

2.1.1. Hafif Düzey Zekâ Geriliği

Bu bireyler uygulanan zekâ testinden 50-70 arasında IQ puanı alan bireylerdir. Bu çocuklar ilkokula gelene kadar zihinsel anlamda bir problem olduğu anlaşılmaz. İlkokulda başarısızlıkla yüzleşen çocuklarda gerilik olduğu fark edilir. Bu çocukların eğitilebilir olduğu düşünülmekte öz bakım becerilerini yapabilecek seviyeye gelebilmektedirler. Ayrıca okuma, yazma, matematik gibi temel akademik becerileri de öğrenebilirler (MEB, 2015).

Zihinsel engelli çocukların dil konuşma becerileri genellikle yaşları ile aynı seviyededir. Fakat yaşlarına göre dil gelişimi daha geç gelişmektedir. Bazıları artikülasyon sorunları yaşamakta kimisi de hiç iletişim problemi yaşamamaktadır. Zihinsel becerilerinin düşük olması sosyal becerilerini etkilemekte ve normal çocuklara göre daha fazla sosyal, duygusal güçlükler yaşamaktadır (Ordu, 2005).

2.1.2 Orta Derecede Zihinsel Engelliler

Bu bireyler uygulanan zekâ testinden 35 ve 50 arasında IQ puanı alan bireylerdir. Okula başlamadan önce erken çocukluk döneminde fark edilebilir. Öğrenci okuma yazma, matematik gibi temel akademi becerilerinde, sosyal becerilerde, dil gelişiminde normal yaşlarına göre önemli farklılık göstermektedir. Kurallara uymada sorun yaşayan bireylerdir. Orta düzeyde zihinsel engelli olan bu çocuklar okul yıllarında genellikle özel sınıflarda eğitim görürler. Bu çocuklara yaşamlarını sürdürebilmeleri ve üretici olabilmeleri için ilgi ve yeteneklerine uygun mesleklere yönlendirilirse başarı ve olumlu sonuç elde edilebilir (MEB, 2015). Öğrenciler şu mesleklerde başarılı olabilirler; galoş yapma, paketleme, mum yapma, etiket yapıştırma gibi basit mekanik işlerde çalışabilirler (Ordu, 2005)

2.1.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Bu bireyler uygulanan zekâ testinden 35'in altında IQ puanı alan bireylerdir. Genellikle Zihinsel yetersizlikleri doğuştan fark edilmektedir. Bu öğrencilerde Psiko-motor becerilerde yetersizlik olduğu, iletişim noktasında sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Ağır derecede zihinsel engelli bireylerde en çok öz bakım (tuvalet,

giyinme, yeme içme) ve iletişim becerilerinin öğretimine ağırlık verilmektedir (MEB, 2015).

2.1.4. Zihinsel Engelli Çocukların Değerlendirilmesi

Dünyada zekâ seviyesini tanılamak için pek çok test kullanılmaktadır. Şuan dünyada ve ülkemizde en yaygın kullanılan testler Wechsler ve Stanford-Binet zekâ testleri olduğu ifade edilmektedir. Ülkemizde ilk olarak Stanford-Binet testi 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Fakat şuan en yaygın Wisc-r testi kullanılmaktadır. Bu testlerin kendisinden, testörden, öğrenciden ayrıca ortamdan kaynaklı hata payları olabilmektedir (Ordu, 2005).

2.2. Ebeveyn Kabul-Red

Anne, baba ve çocuk ilişkisini inceleyen pek çok kuram vardır. Bunlardan biri de Rohner tarafından geliştirilen Ebeveyn Kabul-Red Kuramıdır. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı Bireylerin Çocuklukta anne ve babaların davranışlarının önemini ortaya koyan, ebeveyn kabul ve reddinin sonuçlarını yordar (Eryavuz, 2006). Kuram çocukların ebeveynleri tarafından reddedilmesinin veya kabul edilmesinin ortaya çıkardığı sonuçları çocuğun kişiliği ve sosyokültürel süreçlerle ilişkilendirmektedir. Ayrıca, sosyokültürel sistemlerde olan pek çok değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlar (Öngider, 2013).

Aşağıda ebeveyn Kabul-Red Kuramı hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca kuramın tarihçesi, alt boyutlarına değinilecektir.

2.2.1. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın Tarihçesi

Ebeveyn Kabul-Red kuramı Rohner (1975) tarafından geliştirilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak ilk defa 1960 yılında çalışmaya başlamıştır. Bu dönemde yüksek lisans tezi olarak ebeveyn kabulünün kültürlerarası karşılaştırmasını yapmıştır. 1975 yılında kuramını tüm çerçevesi ile tanımlamış ve 1986 yılında geliştirmiştir. Pek çok araştırmacı bu kuramın sorularını yanıtlamaya çalışmıştır (Mengüloğul, 2014).

2.2.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı

Çocuk ve ebeveyn ilişkisini inceleyen önemli kuramlardan bir tanesi de Ebeveyn Kabul-Red Kuramıdır. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı Rohner (1976, 1988) tarafından ortaya atılmıştır. Ebeveyn Kabul-Red kuramı, çocuklukta algılanan anne baba tarafından kabullenilme ya da reddedilmenin çocuğun genel davranışları ve uyumu üzerindeki etkilerini araştıran bir sosyalizasyon kuramıdır (Öngider, 2013). Ebeveyn Kabul Red Kuramının temel amacı, çocuk tarafından algılanan ebeveyn kabul ve reddinin çocuklukta ve yetişkinlikte, duygusal, davranışsal ve bilişsel anlamdaki gelişimini ne yönde etkileyeceğinin saptanması ve açıklanmasıdır (Rohner 1975; akt. Özçiçek 2014).

Ebeveyn kabul-reddi iki kutuplu bir boyuta atıfta bulunmaktadır. Bir ucunda yani olumlu ucunda ebeveynin kabulü diğer ucunda yani olumsuz ucunda ebeveyn reddi bulunmaktadır. Ebeveyn kabulünde çocuğuna sevgi ve şevkat verme çocuğunun bakımını yerine getirme bulunmaktadır. Ebeveyn reddinde ise çocuğun sevgi ihtiyacından yoksun bırakılması çocuğun ihmal edilmesi gibi faktörler bulunmaktadır (Rohner ve Khalaque, 2005).

Çocuklar hangi etnik kökenden gelirse gelsin dünyanın her yerindeki çocuklar ebeveynlerinin kendilerine olumlu tepki göstermelerini beklemektedirler. Bu ihtiyaç tatmin edici bir şekilde karşılanmadığında, dünyadaki her çocuk - kültür, cinsiyet, yaş, etnik köken veya diğer tanımlayıcı koşullardaki değişikliklere bakılmaksızın - düşmanca davranır ve saldırgan olma eğilimindedirler. Ek olarak red edildiğini algılayan gençler ve yetişkinler endişeli ve güvensiz oldukları, davranış problemlerinin olduğu, depresyonun görüldüğü ve alkol ile madde kullanımı gibi durumların olduğu problemler bulunmaktadır (Rohner ve Khaleque 2012).

Ebeveyn Kabul Red Kuramı kişilik alt alanı, Başa çıkma alt alanı ve sosyokültürel alt alan olmak üzere kuramda üç alt alan bulunmaktadır. Ebeveyn Kabul ve Reddi ölçeği Yetişkin Ölçeği, Çocuk Ölçeği ve Ebeveyn ölçeği gibi birden çok versiyonu bulunmaktadır. Bu çalışmada ebeveynlerin çocuklarına nasıl davrandıklarını bizzat kendilerine doldurulacağından dolayı ebeveyn ölçeği kullanılacaktır. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ebeveyn çocuk ilişkisinde sıcaklık boyutuna odaklanmaktadır.

2.2.3. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu

Ebeveyn Kabul-Red Kuramının asıl odaklandığı nokta ebeveynliğin sıcaklık boyutudur. Çocuk ile ebeveyn arasındaki kurulan duygusal bağ ile çocuğuna duygularını ifade etme yöntemine odaklanmaktadır. Ebeveynliğin Sıcaklık boyutunda bir ucunda kabul bir ucunda ise ebeveyn reddinin olduğu geniş bir yelpaze olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin ebeveynleri ile kurmuş oldukları bu ilişki bu yelpazedeki aralıktan bir yere denk gelmektedir. Sıcaklık boyutu ebeveynleri ile kurulmuş olan ilişkiye dair tutumu kapsadığı gibi bu ilişkinin bireyin zihnindeki tasarımını da kapsar. Yani, çocuğun kafasında oluşmuş olan seviliyorum veya sevilmiyorum, kabul ediliyorum veya kabul edilmiyorum gibi öznel algıları da kapsar (Özçiçek, 2014).

Ebeveynlerin kabulü sıcaklık, şefkat, bakım, rahatlık, destek, ya da sadece ebeveynlerin çocuklarına karşı hissettiği ve ifade ettiği sevgiyi ifade etmektedir. Ebeveyn reddi ise bu duygu ve davranışların olmamasını ya da bu davranışlarını önemli ölçüde geri çekmeleri anlamına gelir ayrıca çeşitli fiziksel ve psikolojik olarak incitici davranışlarda bulunmalarını ifade eder. Ebeveynler sevgi eksikliklerini dört yolla ifade ederler. Bunlar sıcaklık ve sevgi eksikliği, ebeveynlerin çocuklarına düşmanca ve saldırganca davranışları, ihmal etme ve ilgilenmeme, ayrışmamış reddetme olarak sıralayabiliriz (Rohner ve Khaleque, 2005).

Ebeveynler sevgisini (sıcaklık boyutu) fiziksel ve sözel ifadelerle gösterir. Ebeveynlerin sevgilerini fiziksel olarak gösterme şekilleri sarılma, öpme, gülümseme, dokunma gibi durumları içerir. Sözel olarak ifade etme şekli ise çocuğu övmek, kendisiyle ilgili güzel sözler söylemek, ona masal anlatmak ya da hikayeler okumak, şarkı söylemek gibi durumları içerir. Bunlar ile birlikte çocuğuna bakım verme, onu destekleme, kendisine sevgi gösterme gibi davranışlar, anne babanın çocuğunu kabul edişinin davranışsal ifadeleridir (Eryavuz, 2006).

Ebeveynliğin sevgi eksikliği tutumunda ebeveynlerin çocuklarına karşı fiziksel olarak öpme, kucaklama, sarılma gibi davranışların eksikliği, sözel olarak ise övme, iltifat etme gibi güzel sözlerin eksikliği görülmektedir (Rohner ve Khaleque, 2012).

Ebeveynliğin düşmanca ve saldırganca tutumlarında ebeveynler çocuklarına fiziksel olarak vurma, itme, zarar verme gibi davranışlar görülmektedir. Sözlü olarak

ise alay etme, küfür etme, bağırma, utanç verici kelimeler kullanma gibi davranışlar sergilerler. Ek olarak, ebeveynler çocuklarına yönelik incitici, sözsüz sembolik jest ve mimik kullanabilirler (Rohner ve Khaleque, 2012).

Ebeveynliğin ihmal etme tutumunda çocuğun ihtiyaçlarına kayıtsız kalmak en belirgin görülen davranışlardandır. Bu ihtiyaçlar sadece maddi ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaması değil; Aynı zamanda ebeveynlerin, çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını yerine getirmemeyi de kapsar (Rohner ve Khaleque, 2012).

Ayrışmamış red etme ebeveynlerin çocuklarına karşı sevgi eksikliği, düşmanca davranma ve ihmal etmeye dair herhangi nesnel bir kanıt olmadığı halde çocuklarını sevmediklerini veya umursamadıklarını ifade etmektedir (Rohner ve Khaleque, 2005).

Ebeveyn Kabul-Reddi Kuramında sıcaklık boyutu önemli bir kavramdır. Ebeveynlerin çocuklarını sevmeleri ve bunu davranışlarıyla da göstermeleri önemlidir. Çünkü anne babalar çocuklarını sevseler dahi bu sevgilerini çocuklarına yansıtamazlarsa çocuk sevilmediğini hissedebilir. Bu sebeple çocukların buna dair algısı da göz ardı edilmemelidir.

2.2.4. Ebeveyn Kabul-Red Kuramının Alt Alanları

Rohner ve Khaleque (2005)'e göre Ebeveyn Kabul-Red Teorisi; kişilik alt alanı, başa çıkma alt alanı ve sosyokültürel alt alanı olmak üzere üç alt teoriden oluşmaktadır. Bu üç farklı alanda beş temel soru sormaktadır.

1. Ebeveynleri tarafından reddedilen veya sevilen çocuklara ne olmaktadır? (Kişilik Alanı)
2. Ebeveynleri tarafından reddedilmiş ya da kabul görmüş bireyler yetişkinlikte ve yaşlılıkta ne durumdadırlar? (Kişilik Alanı)
3. Ebeveynleri tarafından reddedilmiş bireylerin olumsuz etkileri ile başa çıkmada bazı bireylerin diğerlerine göre daha başarılı olmasının nedeni nedir? (Baş Etme Alanı)
4. Neden bazı ebeveynler çocuklarına karşı sıcak, sevgi dolu, bazıları ise soğuk, saldırgan, ihmal ediyor? (Sosyokültürel Alanı)

5. Toplumdaki insanların davranışları ve inançları toplumun genel yapısı çocuğunu kabullenilme veya reddetme ile ne denli ilişkilidir?
(Sosyokültürel Alanı)

2.2.5 Ebeveyn Kabul-Red Kuramının Kişilik Alanı

Ebeveynler çocuklar için büyük bir öneme sahiptir. Çünkü bireylerin duygusal ve psikolojik durumları ebeveynleri ile ilişkilerinin kalitesine bağlıdır. Bu nedenle, Ebeveyn Kabul-Red Teorisine göre, ebeveynlerin kabul ve reddinin, çocukların kişilik gelişimlerini zamanla şekillendirmede benzersiz bir etkiye sahip olduğu varsayılmaktadır. Kişilik kavramı bir bireyin çeşitli yaşam koşullarında duygusal, bilişsel, algısal olarak tepki verme eğilimleri ve ortaya çıkan gözlenebilir davranışları olarak tanımlanır. Bu tanım davranışın çevresel faktörlerden ve kişinin iç dünyasından (örneğin, duygusal, biyolojik ve öğrenme) etkilendiğini kabul eder. Ebeveyn kabul-reddinin kişilik alt alanına göre bireylerin kendileri için önemli olan kişilerden olumlu tepki alma ihtiyacı güçlü bir motivasyon kaynağı olduğu varsaymaktadır. Bireyler kendileri için önemli olan bu kişilerden yeterince olumlu bir tepki almadıklarında endişeli ve güvensiz olmaktadırlar (Rohner ve Khaleque, 2012).

Khaleque ve Rohner (2004)'e göre Ebeveyn Kabul-Red Kuramının kişilik alt teorisi ebeveynleri tarafından reddedilen bireylerde olumsuz uça oluşan yedi kişilik özelliği üzerinde durmuştur. Reddedilme ile ilgili olumsuz uça yer alan yedi kişilik özellikleri şunlardır;

1. Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık (reddetme biçimine ve sıklığına bağlı olarak)
2. Duygusal tepkisizlik (duyarsızlık)
3. Düşmanlık, saldırganlık, pasif saldırganlık, düşmanlık ve saldırganlık ile ilgili sorunlar
4. Olumsuz öz-saygı
5. Olumsuz öz-yeterlik
6. Duygusal tutarsızlık
7. Olumsuz dünya görüşü

2.2.5.1 Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık

Ebeveyn Kabul Red Kuramına göre bağımlılık duygusal, destek, bakım, rahatlık ve benzer davranışlar için duyulan içsel veya psikolojik olarak hissedilen istek ya da özlemi ifade eder. Ebeveyn Kabul-Red Kuramında kullanıldığı şekliyle bireylerin bu tür tepkiler için ortaya koyduğu davranış taleplerini ifade eder. Bu istekler küçük çocuklar için ebeveynlere sarılmayı, sızlanmayı veya ebeveynler ortamdaki ayrılınca geri gelene kadar ağlamayı geldikten sonra fiziksel olarak yakınlık kurmayı içerebilir. Yetişkinler için olumlu tepki ihtiyacını (özellikle zor ve sıkıntılı zamanlarda) daha çok önemli kişilerden gelen güvenceyi, onayı veya desteği ile teselli beklentisini içerir (Rohner ve Khaleque, 2012).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramında bağımlılık bir süreklilik olarak yorumlanır. Sürekliliğin bir ucunda bağımsızlık bir ucunda ise bağımlılık bulunmaktadır. Bağımsız bireylerin olumlu tepki ihtiyaçları yeterince karşılanmıştır ve önemli kişilerin davranış talebine çok sık ihtiyaç duymazlar. Bağımlı bireyler ise olumlu tepkiler için sıklıkla ve yoğun bir istek duyarlar ve olumlu tepki için birçok talepte bulunabilirler. Ebeveyn Kabul-Red Kuramına göre çok bağımlıdan az bağımsızlığa doğru giden süreklilikte her birey bir yere konumlanmaktadır. Reddedilen birçok çocuk ve yetişkin, sürekli güvene ve duygusal desteğe ihtiyaç duyar (Rohner ve Khaleque, 2012).

Sürekli reddedilen bireyler kendilerini daha fazla reddedilmenin zararlarından korunmak için kendilerini duygusal olarak kapatırlar. Duygusal olarak daha az duyarlı hale gelirler. Bunun sonucunda sevgiyi dışarı vurma ve başkalarından sevgi alabilme noktalarında sıkıntı yaşarlar. Psikolojik incinmeden dolayı reddedilmiş bireyler savunmacı bağımsız hale gelebilmektedir. Savunmacı bağımsızlık bireylerin olumlu tepki için nispeten daha az davranışsal talepte buldukları için sağlıklı olduğu değerlendirilmektedir. Fakat savunmacı bağımsız olan kişiler farkında olmadan sıcaklık ve destek istemeye devam ettiklerinde bu sağlıksız bir hale gelir. Öfke, güvensizlik ve kronik reddedilme sonucu ortaya çıkan diğer olumsuz duyguların sonucunda "canın cehenneme, kimseye ihtiyacım yok" gibi kavramları kullanırlar. Reddedilen kişiler de oluşan bu durum karşı red'e dönüşür ve bunun sonucunda da şiddet'e ya da başka ciddi ilişki sorunlarına yol açmaktadır (Rohner ve Khaleque, 2012).

Çocukların doğru bir bağlanma yaşaması için anne babalara önemli iş düşmektedir. Anne babaların doğru dengeyi yakalaması çocukların gelişimi için önemlidir.

2.2.5.2 Duygusal Tepkisizlik (Duyarsızlık)

Duygusal tepkisizlik yaşayan reddedilmiş çocuklar, anne ve babalarından yeterince ilgi ve sevgi görmedikleri için model alacakları bir ebeveynleri yok ve bundan dolayı sevgi sevgilerini de gösteremezler. Kendilerini duygusal olarak korumak için reddedilmiş bu çocuklar duygusal olarak geri çekilme, duygularını gizleme eğilimindedirler. Sonunda da kendileri için önemli olan kişilerden olumlu tepki alma çabasından vazgeçerler (Eryavuz, 2006).

Bir bireyde duygusal duyarlılık yüksek ise ilişkilerinde sevgi ve ilgisini çok rahat gösterir. Bu kişiler ilişkilerinde duygusal yakınlıklar kurabilmekte, kendisiyle yakınlaşmak isteyen kişilere karşı oldukça yakın tepkiler verebilmektedir. Fakat duygusal açıdan tepkisiz bireyler sınırlı ilişki kurmaktadır. Bu bireyler sosyal ve arkadaşça davranabilirler ama bu yakın bir bağ kurup duygusal olarak kendini açabileceği anlamına gelmiyor. Duygusal tepkisizlik yaşayan bireyler anne babaları tarafından daha çok cesaretlendirilmeli duygularını rahat ifade edebilecekleri ortam sağlamalıdır. Sevgilerini çocuklarına fazlasıyla hissettirebilmeliler (Uçar Çabuk, 2013).

2.2.5.3 Düşmanlık ve Saldırganlık

Ebeveynleri tarafından reddedilen bireyler anne ve babalarına karşı kızgınlık duyma eğilimindedirler. Bu bireyler öfkelerini dışarıya yansıtabilirler ya da içlerinde tutabilirler bu durum öfkenin denetlenmesinde problemlere yol açar. Ebeveyn Kabul-Red Kuramının kişilik teorisine göre anne-baba red etmesini düşmanlık ve saldırganlık biçiminde ortaya koyuyorsa birey agresif ve saldırgan bir tutum içerisinde olmaya eğilim gösterir. Bazen anne babalar çocuklarına öfkelerini açığa çıkarmaları için veya ifade etmeleri için izin vermezler. Bu çocuklar öfkelerini denetleme noktasında problem yaşamaya eğilimli olurlar. Bu durumda bu çocuklar öfkelerini sembolik olarak ifade edebilirler başka kılığa bürünmüş hayali veya gerçek saldırganlıklarıyla ilginç bir şekilde ortaya çıkabilir. Öfkeli ve saldırgan olmayan

çocuklar ile aşırı saldırgan olan çocuklar aynı derecede psikolojik sorunlar yaşıyor olabilirler (Rohner, 1975; akt. Eryavuz, 2006).

2.2.5.4 Olumsuz Öz-saygı

Benlik saygısı; kendilik değeri veya kendine verdiği önem ile ilgilidir. Ebeveyn Kabul-Red Kuramının kişilik alt kuramında, reddedilmiş hisseden bireylerin düşük benlik saygısı geliştirdikleri öngörülmektedir (Rohner ve Khaleque, 2012).

Olumlu Öz saygı kişinin kendisini ne kadar kabul ettiği kendisini onayladığı ve değerli gördüğü ile ilgilidir. Olumsuz öz saygı ise kendi değerini düşük gördüğü kendisini onaylamadığı kendisine saygı duymadığı ve diğer bireylerden daha aşağı gördüğü durumlardır (Eryavuz, 2006).

Çocuğuna karşı küçümseyen ve sürekli başka çocuklarla kıyaslayan anne ve babalar çocukların özsaygısını yitirmesine neden olabilmektedir. Bu durumu yaşayan bireyler kendilerini sevmeye değer bulmazlar.

2.2.5.5 Olumsuz Öz-yeterlik

Ebeveyn Kabul-Red Kuramının kişilik alt teorisinde, reddedilmiş hisseden bireylerin düşük öz yeterlik hissettikleri de görülmüştür. Öz yeterlik; kişinin kendi kendine yetebilmesi, günlük işlerini yerine getirebilmesi ve kendi ihtiyaçlarını karşılaması ile ilgilidir. Bireylerin öz saygısının düşük olması ihtiyaçlarını karşılamaması noktasında da sıkıntı yaşayabilir ya da kendi ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunda öz saygısının düşmesine sebep olabilir (Rohner ve Khaleque, 2012). Bireylerin sorunlarını çözme noktasında başarılı olabilmeleri için öz yeterliliklerinin gelişmiş olması gerekir.

2.2.5.6 Duygusal Tutarsızlık

Ebeveyn Kabul-Red Kuramının kişilik alt kuramında ebeveynleri tarafından kabul görmemesi bireylerin stresle başa çıkabilme becerisini düşürmektedir. Bu sebeple kabul görmeyen bireyler kabul gören bireylere göre daha az tutarlıdır (Rohner ve Khaleque, 2012). Yani reddedilen çocuklar günlük hayatta ufak streslerde öfkelenmeye başlar ve bu durum canını sıkır. Kabul gören çocuklarda da stresle karşılaşınca öfkelenme olabilir fakat reddedilen çocuklar da bu durumun oluşması daha yüksek bir ihtimal oluşturuyor (Eryavuz, 2006).

2.2.5.7 Olumsuz Dünya Görüşü

Ebeveyn Kabul-Red Kuramına göre reddedilme ile ilgili tüm acı verici duyguları kişileri olumsuz dünya görüşüne iter. Bu bireyler insan doğasını kötü bulur insanların davranışlarını düşmanca ve samimiyetsiz, güvenilmez olarak değerlendirirler (Rohner ve Khaleque, 2012). Reddedilmiş bireyler insanlardan bundan daha fazla bir şey pek beklemezler. Bu bireyler bir kere olumsuz dünya görüşü geliştirdikten sonra yaşamları boyunca bunun peşinden sürüklenirler (Eryavuz, 2006).

2.2.6 Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nda Baş Etme Alanı

Ebeveyn Kabul-Red Kuramının baş etme alt terosinde reddedilen bazı çocukların diğer çocuklara göre reddedilmenin sorunları ile duygusal ve zihinsel olarak yıpranmadan nasıl baş ettikleri ile ilgilenmektedir. Ebeveyn Kabul-Red Kuramında başa çıkma alt teorisinde baş etme kavramının araçsal başedicilere karşı duyusal başedicileri ifade ettiği özellikle vurgulanmıştır. Duyusal başediciler sağlıklı ve reddedilmiş bir aile ortamında büyüdüğü halde ruh sağlığının gayet iyi olduğu bireylerdir. Araçsal başediciler ise iş ortamında, ofiste veya görevlerinde başarı kaydedip fakat ruh sağlığının yeterince iyi olmadığı bireylerdir (Rohner ve Khaleque, 2012).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramında baş etme alt teorisi kuramın en az gelişmiş bölümüdür. Burada baş etme beceresi geliştiren bireylerin hangi mekanizmayı veya yöntemi kullanarak bunu sağladığı ile ilgili güvenilir bir bilgi bulunmamaktadır. Kurama göre baş etme alt teorisinin üç ögesi bulunmaktadır. Kişinin kendisi içerisinde bulunduğu durum ve bağlam, kişinin kendisi ile ilgili öge kişilik özelliklerini ve zihinsel tasarımlarını kapsar. İçerisinde bulunduğu durum ögesi ebeveynleri tarafından reddedilmenin sıklığı süresini ifade eder. Bağlam ise bireyin hayatında önem verdiği diğer kişiler ve çevresinin sosyal özelliklerini kapsar. Ağır olarak reddedilmiş bireyler haricinde genel olarak reddedilen diğer bireyler olumlu şeylerle karşılaştıkça reddedilmeyi hafifletecek başka şeylerle karşılaştıkça bireyler daha uyumlu ve normal bir yaşama kavuşur (Eryavuz, 2006).

2.2.7 Ebeveyn Kabul-Red Kuramının Sosyokültürel Sistemler Modeli

Ebeveyn Kabul-Red Kuramının sosyokültürel sistemler alt teorisi, ebeveynlerin kabul etme ve reddetmesinin dünyanın her yerinde sebeplerini tahmin etmeye ve açıklamaya çalışır (Rohner 1975; akt. Yakmaz Basılğan, 2012). Ebeveyn reddi karmaşık ailevi, toplumsal ve sosyokültürel bağlamda gerçekleşir. Teoriye göre ebeveynlerin çocuklarına karşı davranış biçimleri çocukların karakterini ve davranış özelliklerini belirlemektedir. Gelenekselleşmiş dışa vurumcu sistem bireyin dini geleneklerini sanatsal tercihlerini ifade etmektedir (Rohner ve Khaleque, 2012).

Rohner'in ileri sürdüğü sosyokültürel sistemler modeline göre, baskın olan sosyalizasyon örüntüleri var olan alt sistem örüntülerinin sürdürülmesinden geribildirimler olarak biçimlenir. Örneğin, yüksek düzeyde ebeveyn reddi ile karakterize bir sistemde, gelecek kuşakların çocukları da reddeden ebeveyn olacak ve kendi çocuklarını reddedeceklerdir (Rohner, 1986; akt. Yakmaz Basılğan, 2012).

2.2.8 Ebeveyn Kabul-Red Kuramına Fenomenolojik Yaklaşım

Ebeveyn kabul reddinin iki farklı bakış açısı bulunmaktadır. Bu bakış açılarından biri fenomenolojik bakış açısı bireyin dünyaya algıladığı gibi bakması diğer bakış açısı ise davranışsal bakış açısı ikinci bir kişi tarafından bildirildiği şekilde bakılması. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı bu iki farklı bakış açısından elde edilen sonuçların birbirinden farklı olduğu zamanlarda fenomenolojik bakış açısıyla elde edilmiş bilgilerin daha güvenilir olduğunu ortaya kaymaktadır. Bir birey dışardaki insanlar tarafından reddedilmeye dair herhangi bir tepkide bulunmasa dahi birey kendisini reddedilmiş hissedebilir ya da bunun tam tersi diğer kişiler ebeveyn reddi ile ilgili önemli derecede saldırganlığı bildirirse dahi birey kendisini reddedilmiş hissetmeyebilir (Rohner ve Khaleque, 2012).

2.3. Problem Davranış

Problem davranış çocuğun çevresiyle olan iletişimini ve ilişkilerini olumsuz etkileyen, hem kendisine hem de çevresindeki diğer insanlara zarar veren, kendi gelişimini ve diğer çocukların gelişimini engelleyen çoğun sosyal ortamlarda uyumunu güçleştiren davranışlar olarak tanımlanabilir (Şelecici Yayıncı, 2017). Problem davranış yaşayan bireyler öfke kontrolünde problemler olmakta, saldırganlık davranışları göstermektedir. Problem davranışları çocuğun yaşına, ailevi

yaşantısına davranışın sıklığına ve şiddetine göre değerlendirmek gerekir. Problem davranışları çocuğun yaşantısını olumsuz etkilemesi ve diğer bireylerin yaşantısını olumsuz etkilemesi olarak iki yönlü ele alınabilir (Erler, 2010).

Problem davranışların pek çok nedenleri olabilir ve bunlar farklı şekillerde açıklanmakta; zihinsel yetersizliğin problem davranışları açıklayan etkenlerden biri olduğu ve bu nedenle zekâ seviyesi düştükçe, problem davranışların ortaya çıkma ihtimalinin artacağı kabul edilmektedir (Russell ve Forness, 1985; akt. Sucuoğlu, 2003).

Problem davranışların neler olduğu, sıklığı ve bu davranışlar için uygulanan çalışmaların ne kadar faydalı olduğunu belirleyebilmek için birçok araç geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları, zihinsel engelli bireylerin kişilik özellikleri ile problem davranışlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir; bazıları ise engelli olmayan çocukların kişilik özellikleri ile problem davranışlarını değerlendirmek için geliştirilmiştir. Ülkemizde her iki grup içinde problem davranışları ölçen ölçekler oldukça sınırlıdır. Pek çok Psikolojik danışman, psikolog, psikiyatristler ve öğretmenler zihinsel engelli bireyleri için buldukları kurumlarda ve kliniklerde hizmet vermektedirler. Bunlara yönelik hizmetler her gün artmaktadır. Profesyonel kişiler bu bireyler için uygun programlar hazırlamakta ve bu bireylerin davranışlarını kontrol altına almaya çalışmaktadırlar. Ancak hangi programın hangi davranışa, hangi gruba iyi geldiği bilinmemektedir. Bu sebeple hangi problemlerin daha sık ortaya çıktığını ve bu davranışlar kontrol etmek için hangi yöntemlerinin etkili olduğunu belirlemek amacıyla sorun davranış kontrol listesi Türkçeye çevrilmiştir (Sucuoğlu, 2003). Bu çalışmada da hem zihinsel engelli bireylerin ebeveynlerine hem de öğretmenlerine öğrenci için sorun kontrol davranış listesi uygulanmıştır. Kaner (2009)'unda belirttiği gibi ebeveynler çocuklar ile doğumdan itibaren yakın ilişki içinde oldukları için bilgilerine çok sık başvuru alan kişilerdir. Öğretmenler ise aynı yaş grubundaki çocukların davranışlarını gözlemleme ve farklı olan davranışları daha rahat gözlemleme şansına sahiptir. Bu sebeple iki gurubun bilgilerine başvurulmuştur.

2.4. Yapılan Araştırmalar

2.4.1 Zihinsel Engelli Öğrenciler İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Zihinsel engelli ergenlerin, sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri ile ebeveynlerinin genel öz yeterlilik algı düzeylerini karşılaştırılarak inceleyen Çorbacı Serin ve Girli (2012) çalışmayı 161 öğrenci 59 baba 126 anne olmak üzere toplam 185 ebeveyn den oluşan bir çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda zihinsel engelli ergenlerin sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerinin genel öz yeterlilikleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca zihinsel engelli ergenlerin davranış problemleri ile ebeveynlerinin genel öz yeterlilikleri arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur.

Kaner (2009) zihin engelli çocukların duygusal ve davranışsal problemlerinin değerlendirilmesinde anne-baba ve öğretmen tutarlılığını incelemiştir. Çalışmayı öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin görüşleri doğrultusunda yapmıştır. Anne-baba ve öğretmenlere problem davranış ölçeğini uygulamıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda ebeveyn ve öğretmen değerlendirmeleri arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu görülmüştür.

Zihin engelli çocukların ebeveynlerinin, çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarını kabul-red etmeleri arasında bir ilişkiyi inceleyen Yamaç (2011) çalışmayı 234 anne ve 129 baba ile yapmıştır. Araştırmanın sonucunda zihinsel engelli çocuğunu kabul eden anne babaların çocuklarına karşı olumlu tutum sergiledikleri, çocuğunu red eden anne babaların ise, çocuklarına karşı daha olumsuz tutum sergiledikleri görülmüştür.

Çetin (2018) engelli çocuğa sahip ailelerin çocuklarını kabul ya da red düzeyi ile sosyal destek düzeyinin çeşitli değişkenlerce ilişkisini incelemiştir. Çalışmayı 115 ebeveyn ile yapmıştır. Çalışmada ebeveyn kabul-red/kontrol ölçeği (EKRÖ/K) ve aile desteği ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin engelli olan çocuklarını kabullenmeleri ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Medeni durum ve yaş çocuklarını kabul ve red davranışı ile sosyal destek düzeylerini etkilediği ama ebeveynlerin cinsiyet, herhangi bir meslekte çalışma, eğitim durumu, evlilik yılları ve çocuk sayıları gibi değişkenlerin çocuklarını kabul red düzeyleri üzerinde etkili olmadığı görülmüştür.

Dolanay (2016) özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin özel gereksinimli çocuklarını kabullenme düzeyleri ile özel gereksinimli kardeşi olan ve normal gelişim gösteren çocukların kardeşini kabulü arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada 50 anne 50 kardeş olmak üzere toplam 100 kişiden veri toplamıştır. Yapılan araştırma sonucunda annenin özel gereksinimli çocuğunu reddi annenin kişisel özelliklerine göre değişiklik göstermemektedir. Normal gelişim gösteren kardeşin cinsiyet, yaş ve kardeş sayısı özel gereksinimli kardeşi hakkındaki tutumlarında değişiklik olmadığı görülmüştür. Fakat özel gereksinimli bireyin cinsiyeti normal gelişim gösteren kardeşin tutumunda değişiklik göstermektedir. Özel gereksinimli kardeşi kız olan çocukların özel gereksinimli kardeşi erkek olanlara göre olumsuz duygu ve düşünceleri daha yüksek olduğu görülmüştür.

2.4.2 Ebeveyn Kabul-Red İle İlgili Çalışmalar

Birşan Şengül (2018) gelişimsel yetersizliği olan çocuk annelerinin çocuklarını kabul red davranışları ve aile yaşam kalitesi algılarını incelemiştir. Çalışmayı 250 anne ile gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda çocuğun yaşının, cinsiyetinin ve annenin yaşının önemli bir faktör olmadığı görülmüştür. Annenin sahip olduğu çocuk sayısı ile ebeveyn kabul-red ölçeği arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Balıkçı (2019) engellilik bağlamında ebeveynlerin bir engel ile tanılanmış çocuğunu kabul red durumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmayı 101 engelli çocuk ve 101 engelli çocuğu olan ebeveynler ile yapmıştır. Çalışmanın sonucunda ebeveynlerin algıladığı sosyal destek düzeyi ile çocukların gözünden ebeveynlerinin kendilerini kabul-red düzeyinin ebeveynlerin çocuklarını kabul-red düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür.

Kaytez ve Durualp (2016) annelerin kabul red düzeylerinin çocuğun mizacı ile bazı değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmayı 4-5 yaş arasındaki çocukların anneleri ile yapmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda çocuğun yaşı, annenin çocuk sayısı ve öğrenim durumunun annelerin kabul-red düzeylerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu ayrıca annelerin kabul red düzeyleri ile çocukların mizaçları arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmüştür.

Kadan, Erten ve Agelman (2013) hasta çocukların annelerinin kabul red düzeyinin, çocuklarının algıladığı anne kabul-reddi üzerindeki yordayıcı etkisinin incelemiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda anlamlı düzeyde, olumlu yönde ilişki bulunmuştur.

Bilen (2013) anne-baba kabul-reddinin psikolojik uyum üzerindeki etkisinin kimlik duygusu açısından İncelemiştir. Çalışmayı 671 üniversite öğrencisi ile yapmıştır. Araştırmanın sonucunda kimlik duygusunda sorun yaşayan katılımcıların ebeveynleri ile olan ilişkide sorun yaşamayanlara göre daha fazla saldırganlık, ihmal, ayrışmamış red ve düşük düzeyde sıcaklık olduğu ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak kadın üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumları kimlik duyguları ile ilişkilidir. Erkek üniversite öğrencilerinin kimlik duyguları ise çocuklukta algılanmış olan ebeveyn kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye kısmi aracılık etmiştir.

Evin Azizli (2018) algılanan ebeveyn kabul-reddi ile kendini belirleme arasındaki ilişkide özerklik desteğinin aracı rolünü incelemiştir. Çalışmayı 305 kadın ve 55 erkek olmak üzere toplam 360 kişi ile yapmıştır. Ebeveyn reddinin özerklik desteğini yordadığı bulunmuştur.

Algılanan ebeveyn kabul-reddinin yetişkinlik dönemindeki psikopatoloji İle ilişkisini inceleyen Bayat (2015) çalışmasında 190 kadın, 129 erkek olmak üzere toplam 319 kişi ile çalışmıştır. Çalışmanın sonunda sonucunda; algılanan ebeveyn kabulü arttıkça psikopatoloji düzeyinin azaldığı, ebeveyn reddi arttıkça psikopatoloji düzeyinin arttığı görülmüştür.

Ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikte yaşanan eş kabul-reddi arasındaki ilişkiyi inceleyen Eryavuz(2006) çalışmasını Ebeveyn kabul-red kuramı üzerine yapmıştır. Çalışma 153 kişi bekar, 145 kişi evli olmak üzere toplam 298 kadın veya erkekten oluşmaktadır. Yapılan çalışmada elde edilen verilere göre yakın ilişkisinden memnun olmayan bireyler, ilişkisinden memnun olan bireylere göre, hem çocuklukta ebeveynleri tarafından hem de bugünkü yaşamlarında esleri (ya da sevgilileri) tarafından daha fazla red algılamaktadırlar. Eşleri tarafından kabul görenlerin ise çocuklukta ebeveynleri tarafından kabul gördükleri görülmüştür.

Yakmaz Basılğan (2012) annelerin kabul-red düzeyi ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmayı 10-11 yaş grubundaki 60 çocuk

ve bu çocukların anneleri ile yapmıştır. Çalışmada ebeveyn kabul red ölçeği çocuk formu ile davranış değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda ebeveyn kabul red düzeyinin çocukların davranış problemi üzerine önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Uçar Çabuk (2013), ebeveyn kabul-reddi ile 5 yaş çocuklarının sosyal konumları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmasını 54 erkek ve 60 kız olmak üzere 114 öğrenci ve bu öğrencilerin ebeveynleri ile yapmıştır. Araştırmada Resimli sosyometri ile ebeveyn kabul red ölçeği kullanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin sonucunda, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları ile ebeveynlerin kabul red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde sırayla araştırma modeli, evren ve katılımcılar grubu, veri toplama araçları, veri toplama işlemleri veri analiz işlemleri, geçerlik ve güvenirlik ile sınırlamalar ele alınacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma ebeveyn kabul-reddinin zihinsel engelli öğrencilerin problem davranışı ile ilişkisini belirleyebilmek için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, Yalova ve ilçelerinde ilköğretim düzeyinde eğitim gören ve Rehberlik Araştırma Merkezi tarafından hafif veya orta düzeyde zihinsel gerilik tanısı almış öğrencilerin anne babası ve öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmada evrendeki tüm öğrencilerin anne babasına ve öğretmenlerine ulaşmak zaman, maliyet ve kontrol açısından mümkün görülmediğinden dolayı veriler seçilen örneklemelerden toplanmıştır.

Yalova ve ilçelerinde bulunan özel eğitim sınıflarında ve özel eğitim okulunda ilköğretimde öğrenim gören hafif ve orta düzeyde zihinsel gerilik tanısı almış 81 öğrencinin ebeveynleri ve öğretmenleri ile yapılmıştır. Katılımcılar hem ilçelerden hem merkezden seçildiği için dezavantajlı okullarda öğrenim gören öğrencilere ve imkanları gelişmiş olan okullarda öğrenim gören öğrencilere ulaşma imkanı sağlanmış oldu. Katılımcılar çoğunlukla eğitim düzeyi düşük ebeveynlerden oluşmuştur. Örneklem grubuna ilişkin demografik veriler Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1

Tanımlayıcı Özellikler

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	31	38.3
Erkek	50	61.7
Ebeveyn Cinsiyet		
Kadın	63	77.8
Erkek	18	22.2
Ebeveyn Medeni Durum		
Evli	72	88.9
Bekar	9	11.1
Ebeveyn Eğitim Durumu		
İlköğretim ve altı	62	76.5
Ortaöğretim ve üzeri	19	23.5
Ebeveyn Çocuk Sayısı		
1-2	29	35.8
3 ve Üzeri	52	64.2
Öğretmen Cinsiyet		
Kadın	57	70.4
Erkek	24	29.6
Öğretmen Lisans Eğitimi		
Özel Eğitim	24	29.6
Diğer	57	70.4

Tablo 1 Devam

Öğretmen Tecrübe		
1-5	43	53.1
6-10	20	24.7
11 ve Üzeri	18	22.2
Öğretmen Öğrenci Sayısı		
1-5	27	33.3
6-10	35	43.2
11 ve Üzeri	19	23.5

Çocuğun cinsiyetine göre 31'i (% 38.3) Kız, 50'si (% 61.7) Erkek olarak dağılmaktadır.

Ebeveyn cinsiyetine göre 63'ü (% 77.8) Kadın, 18'i (% 22.2) Erkek olarak dağılmaktadır.

Ebeveyn medeni durumuna göre 72'si (% 88.9) evli, 9'u (% 11.1) bekar olarak dağılmaktadır.

Ebeveyn eğitim durumuna göre 62'si (% 76.5) İlköğretim ve altı, 19'u (% 23.5) Ortaöğretim ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Ebeveyn çocuk sayısına göre 29'u (% 35.8) 1-2, 52'si (% 64.2) 3 ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Öğretmen cinsiyetine göre 57'si (% 70.4) Kadın, 24'ü (% 29.6) Erkek olarak dağılmaktadır.

Öğretmen lisans eğitimine göre 24'ü (% 29.6) Özel Eğitim, 57'si (% 70.4) Diğer olarak dağılmaktadır.

Öğretmen tecrübeye göre 43'ü (% 53.1) 1-5, 20'si (% 24.7) 6-10, 18'i (% 22.2) 11 ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Öğretmen öğrenci sayısına göre 27'si (% 33.3) 1-5, 35'i (% 43.2) 6-10, 19'u (% 23.5) 11 ve üzeri olarak dağılmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kişisel bilgi formu, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, Problem Davranış Ölçeği veri toplama ölçekleri kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu çocuklara, ebeveynlere ve öğretmenlere ait bilgileri toplamak amacıyla araştırmacının kendisi tarafından 2 ayrı form geliştirilmiştir. Formlardan bir tanesi çocuğun cinsiyeti, velinin cinsiyeti, eğitim durumu, medeni durumu ve çocuk sayısı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Diğer formda ise öğretmenin cinsiyeti, lisans eğitimi, özel eğitimde iş tecrübesi, sınıftaki öğrenci sayısı ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.3.2. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği

Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Rohner, Saavedra ve Granum (1978) tarafından geliştirilmiştir (akt. Anjel, 1993). Ardından Anjel ve Erkman (1993) bir takım düzeltmeler yaparak ölçeği revize etmiştir. Ölçek 56 maddeden oluşmakta sıcaklık ve sevgi, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal, ayrışmamış reddetme olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır: Buna göre;

Sıcaklık ve sevgi boyutu, sıcaklık, sevgi ve şefkatin yer aldığı anne tutumlarını ölçmektedir (ben çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim), Saldırganlık ve kin boyutu çocuğa karşı hissedilen kızgınlık, nefret, kötü niyet gibi duyguları ölçmektedir (çocuğum kötü davrandığında onu küçümseyerek azarlarım). İlgisizlik ve ihmal boyutu annenin çocuğa karşı ilgisiz, kayıtsız olma durumunu ölçmektedir (çocuğum sanki orda yokmuş gibi davranırım). Ayrışmamış reddetme red davranışlarının ortada olmamasına karşın çocuğun kendisini sevilmeyen, istenmeyen ya da reddedilmiş gibi hissetmesine neden olabilecek davranışları (çocuğumu gerçekten sevip sevmediğimden şüphe ediyorum) ölçmektedir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin maddeleri detaylı olarak belirtilmektedir.

Sıcaklık ve sevgi boyutu: 1. 5. 8. 12. 15. 18. 20. 24. 27. 30. 31. 34. 38. 41. 45. 48. 51. 53. 54. ve 56. maddeler sevgi ve sıcaklık boyutunu ölçmektedir.

Saldırganlık ve kin boyutu: 2. 6. 9. 13. 16. 19. 21. 25. 28. 32. 35. 39. 42. 43. 46. ve 49. maddeler saldırganlık ve kin boyutunu ölçmektedir.

İlgisizlik ve ihmal boyutu: 3. 7. 10. 14. 17. 22. 26. 29. 33. 36. 40. ve 47. maddeler ilgisizlik ve ihmal boyutunu ölçmektedir.

Ayrışmamış reddetme boyutu: 4. 11. 23. 37. 44. 50. 52. ve 55. maddeler ayrışmamış reddetme boyutunu ölçmektedir.

Bu maddelerden 1, 5, 7, 8, 12, 14, 15, 18, 20, 24, 26, 27, 31, 33, 34, 38, 40, 41, 45, 47, 48, 51, 53, 54 ve 56. maddeler ters kodlanmaktadır. Aile çocuk ilişkileri ölçeği 'hemen hemen her zaman doğru', 'bazen doğru', 'nadiren doğru', 'hiçbir zaman doğru değil' seçenekleri olan 4'ten 1'e doğru puanlanan dört dereceli likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin geneli ve dört alt boyutunun istatistiksel hipotez testlerinde kullanılmasında içerdikleri maddelerin toplam puanı elde edilerek değerlendirilir.

Form ilk kez 1988 yılında Polat ve Sunar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra Anjel ve Erkman (1993) tarafından geri çeviri işlemleri yapılmıştır. Her iki dildeki formlar arasında anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Madde toplam ve madde alt test korelasyon analizinde bazı maddeler düşük korelasyon ($p < .20$) göstermiştir. Ölçeği daha sağlıklı kılmak amacıyla bir pilot çalışma yapılmış ve üç farklı eğitim düzeyinden seçilen 139 anne ölçeği cevaplamışlardır. Tüm grup için alt test toplam korelasyonları .63 ve -.89 arasında; Cronbach alfa değerleri toplam .90 olarak bulunmuştur. Daha sonra maddelerden 8'i çıkarılmıştır. Bu işlemin ardından ölçeğin alt test toplam ve Cronbach alfa korelasyonları yükselmiştir. Test tekrar test güvenirliği için Ebeveyn Kabul Red Ölçeği 48 ebeveyne iki üç hafta aralıkla iki kez verilmiştir. Ölçeğin test tekrar test korelasyonu düşük (toplam .46) bulunmuştur. Formun iç tutarlığı ve bütünlüğü Cronbach alfa ve Pearson çarpım korelasyonları ile araştırılmıştır. Tüm ölçek için Cronbach alfa değeri .90 olarak bulunmuştur. Alt testlerle toplam puan arasındaki korelasyonlar .75 ile .86 arasında değişmektedir. Madde toplam korelasyonları ise .16 ile .59 arasında değişmektedir. Alt testlerden alınan puanlar toplanıp toplam reddetme puanına ulaşılmaktadır. Toplam puan ne kadar yüksekse annenin çocuğunu reddetme oranı da o kadar yüksek demektir (akt. Ummanel, 2007).

3.3.3. Sorun Davranış Kontrol Ölçeği

Sorun davranışlar kontrol listesi (SDKL) ölçeği Aman, Singh, Stewart ve Field ve arkadaşları tarafından zihinsel engelli bireylerin problem davranışlarını ayrıca bu davranışlarındaki değişiklikleri değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Sucuoğlu (2003) Sorun Davranışlar Kontrol Listesi-Türkçe Formu'nun faktör yapısını, geçerlik, güvenirlik çalışmalarını yapmıştır. Karabekiroğlu ve Aman (2009)'da çalışmayı tekrar revize etmiştir. SDKL'de huzursuzluk, sosyal içe kapanık, yinelenen davranışlar, aşırı hareketlilik, uygun olmayan konuşma olmak üzere 5 faktör altında toplanan 58 madde bulunmaktadır.

Huzursuzluk Faktörü: 2. 4. 8. 10. 14. 19. 25. 29. 34. 36. 41. 47. 50. 52. Ve 57. maddeler huzursuzluk faktörünü ölçmektedir.

Sosyal Geri Çekilme faktörü: 3. 5. 12. 16. 20. 23. 26. 30. 32. 37. 40. 42. 43. 53. 55. Ve 58. maddeler sosyal geri çekilme faktörünü ölçmektedir.

Yinelenen Davranışlar faktörü: 6. 11. 17. 27. 35. 45. ve 49. maddeler yinelenen davranışlar faktörünü ölçmektedir.

Hiperaktivite Faktörü: 1. 7. 13. 15. 18. 21. 24. 28. 31. 38. 39. 44. 48. 51. 54. ve 56. maddeler hiperaktivite faktörünü ölçmektedir.

Konuşma Sorunu Faktörü: 9. 22. 33. ve 46. maddeler konuşma sorunu faktörünü ölçmektedir.

Çalışma 10-24 yaş arası toplam 435 zihinsel engelli çocuk ile yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre geçerlik ve güvenirliğin yüksek olduğu bulunmuştur. SDKL engelli bireylerle çalışan öğretmenler uzmanlar veya anne babaları tarafından doldurulabilir.

3.4. Veri Toplama

Verilerin toplanması sürecinde zihinsel engelli öğrencilerin ebeveynler ve öğretmenleri ile çalışma yapılabilmesi için MEB Yalova İl Müdürlüğünden izin alınmıştır. Gerekli izin alındıktan sonra Yalova ve ilçelerinde bünyesinde özel eğitim sınıfı bulunan bütün okullara ve Yalova'da bulunan özel eğitim okuluna gidilmiştir. Her okula ayrı günlerde gidilmiş ve özel eğitim sınıfında öğrencisi olan velilerle

ebeveyn kabul reddi hakkında bilgi verilmiş ve velilere ebeveyn kabul red anketi ile sorun davranış kontrol anketi uygulanmıştır. Velilerle yapılan çalışmanın ardından özel eğitim sınıfında eğitim veren öğretmenlerle görüşülmüş ve her öğrencisi için problem davranış ölçeği doldurulmuştur.

3.5. Veri Analizi

Ölçeklere verilmiş olan cevaplar, ölçekte yer alan bölümlere bağlı olarak elektronik ortama aktarılarak SPSS (Statistical Packet for Social Science) 21.0 versiyonu kullanılmış ve gerekli analizleri gerçekleştirilmiştir. Betimsel istatistik yöntemlerinden yüzde (%) ve frekans (f) analizleri kullanılarak sonuçlar elde edilmiştir. Daha sonra, ebeveyn kabul red ve problem davranışların tanımlayıcı özelliklere yönelik farklılıkların tespiti için çok yönlü varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Ebeveyn ve öğretmenlerin problem davranışlar puanlarının farklılaşma durumu eşleşmiş grup t-testi (Paired Samples T-Test) ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında pearson korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır.

3.6. Geçerlik Güvenirlik

Bu araştırmada Ebeveyn Kabul-Red Ölçeğinin güvenirligi Cronbach's Alpha=0,959 olarak yüksek bulunmuştur. Problem davranışlar ölçeğinin güvenirligi Cronbach's Alpha=0,961 olarak yüksek bulunmuştur.

3.7. Sınırlamalar

1. Bu araştırmanın verileri Yalova ve ilçelerinde bulunan Özel Eğitim Okulunda, normal okulların özel eğitim sınıfında eğitim gören Hafif ve Orta düzeyde zekâ geriliği olan öğrencilerin gönüllü veli ve öğretmenleri ile sınırlıdır.
2. İlkokul ve ortaokulda öğrenim gören zihinsel engelli öğrencilerle ve velileriyle sınırlıdır.
3. Problem davranış ölçeği, anne baba kabul red ölçeği, demografik bilgi formu ile sınırlıdır.

Bölüm 4

Bulgular

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan katılımcılar ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır. Bu bölümde kişisel bilgilere ilişkin frekans dağılımlarına, ebeveyn kabul- red ölçeğine ilişkin bulgulara, problem davranış ölçeğine ilişkin bulgulara, ‘annelerin kabul red düzeyleri zihinsel engelli çocukların problem davranışlarını yordamakta mıdır?’ Sorusuna ilişkin bulgulara, ‘Öğrencilerin problem davranışlar okulda ve evde farklılık göstermekte midir?’ Sorusuna ilişkin bulgulara, ebeveynlerin zihinsel engelli çocuğunu kabul red davranışlarının çeşitli değişkenlerce incelenmesi ve zihinsel engelli öğrencilerin problem davranışlarının çeşitli değişkenlerce incelenmesi yer almaktadır.

4.1 Ebeveyn Kabul-Red Ölçeğine İlişkin Bulgular

Tablo 2

Reddetme Puan Ortalamaları

Değişkenler	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	81	64.75	14.43	20.00	80.00
Saldırganlık ve Kin Boyutu	81	53.43	10.86	16.00	64.00
İlgisizlik ve İhmal Boyutu	81	40.09	7.51	18.00	48.00
Ayrılmamış Reddetme Boyutu	81	26.05	5.92	8.00	32.00
Reddetme Toplam	81	184.32	33.75	63.00	223.00

Tablo 2’de Ebeveyn Kabul-Red Ölçeğine ilişkin bulgular yer almaktadır. Bu doğrultuda “sıcaklık ve sevgi boyutu” ortalaması 64.75, “saldırganlık ve kin boyutu” ortalaması 53.43, “ilgisizlik ve ihmal boyutu” ortalaması 40.09, “ayrılmamış reddetme boyutu” ortalaması 26.05, “reddetme toplam” ortalaması 184.32 olarak bulunmuştur.

4.2 Problem Davranış Ölçeğine İlişkin Bulgular

Tablo 3

Problem Davranışlar Puan Ortalamaları

Değişkenler	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Huzursuzluk	81	6.27	6.41	0.00	25.00
Sosyal Geri Çekilme	81	7.26	8.19	0.00	33.00
Yinelenen Davranışlar	81	2.41	4.11	0.00	21.00
Hiperaktivite	81	10.51	9.80	0.00	36.00
Konuşma Sorunu	81	2.07	2.61	0.00	11.00
Problem Davranışlar Toplam	81	28.52	25.63	0.00	101.00

Tablo 3'te Problem Davranış Ölçeğine ilişkin bulgular yer almaktadır. Bu doğrultuda “huzursuzluk” ortalaması 6.27, “sosyal geri çekilme” ortalaması 7.26, “yinelenen davranış” ortalaması zayıf 2.41, “hiperaktivite” ortalaması 10.51, “konuşma sorunu” ortalaması zayıf 2.07, “problem davranışlar toplam” ortalaması 28.52 olarak saptanmıştır.

4.3 ‘Öğrencilerin problem davranışları evde ve okulda farklılık göstermekte midir?’ Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 4

Algılanan Problem Davranışların Ebeveyn ve Öğretmene Göre Farklılaşma Durumu

Ölçümler	Ebeveyn		Öğretmen		N	t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss			
Huzursuzluk	7.52	8.59	6.27	6.41	81	1.13	0.26
Sosyal Geri Çekilme	6.79	8.90	7.26	8.19	81	-0.39	0.69
Yinelenen Davranışlar	2.68	4.56	2.41	4.11	81	0.44	0.67
Hiperaktivite	10.61	10.91	10.51	9.80	81	0.08	0.94
Konuşma Sorunu	2.54	2.82	2.07	2.61	81	1.29	0.20
Problem Davranışlar	30.14	33.34	28.52	25.63	81	0.39	0.69

Tablo 4’te algılanan problem davranışların ebeveyn ve öğretmene göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Huzursuzluk ebeveyn ile huzursuzluk öğretmen, sosyal geri çekilme ebeveyn ile sosyal geri çekilme öğretmen, yinelenen davranışlar ebeveyn ile yinelenen davranışlar öğretmen, hiperaktivite ebeveyn ile hiperaktivite öğretmen, konuşma sorunu ebeveyn ile konuşma sorunu öğretmen, problem davranışlar ebeveyn toplam ile problem davranışlar öğretmen toplam ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t-testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

4.4 ‘Annelerin Kabul-Red düzeyleri zihinsel engelli çocukların problem davranışını yordamakta mıdır?’ Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 5

Reddetme ve Problem Davranışlar Arasında Korelasyon Analizi

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	
1.	r	1.00										
2.	r	.50**	1.00									
3.	r	.85**	.75**	1.00								
4.	r	.49**	.88**	.69**	1.00							
5.	r	.86**	.86**	.95**	.82**	1.00						
6.	r	.19	.36**	.27*	.37**	.32**	1.00					
7.	r	.12	.15	.12	.16	.15	.53**	1.00				
8.	r	.06	.25*	.15	.17	.17	.53**	.67**	1.00			
9.	r	.11	.34**	.27*	.36**	.28*	.79**	.52**	.51**	1.00		
10.	r	-.03	.35**	.20	.31**	.20	.57**	.29**	.53**	.67**	1.00	
11.	r	.14	.34**	.26*	.34**	.28*	.86**	.79**	.76**	.90**	.68**	1.00

* $< .05$; ** $< .01$

Tablo 5’te görüldüğü üzere sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu, reddetme toplam, huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite, konuşma sorunu, problem davranışlar toplam, arasında korelasyon analizleri incelenmiştir. Buna göre; Saldırganlık ve kin boyutu ile sıcaklık ve sevgi boyutu arasında $r = .50$ olduğu görülmüş ve olumlu bir ilişki bulunmuştur. İlgisizlik ve ihmal boyutu ile sıcaklık ve sevgi boyutu arasında $r = .85$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. İlgisizlik ve ihmal boyutu ile saldırganlık ve kin boyutu arasında $r = .75$ olduğu görülmüş ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Ayrışmamış reddetme boyutu ile sıcaklık ve sevgi boyutu arasında $r = .49$ olduğu görülmüş ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Ayrışmamış reddetme boyutu ile saldırganlık ve kin boyutu arasında $r = .88$ bulunmuş olup aralarında olumlu ilişki görülmüştür. Ayrışmamış reddetme boyutu ile ilgisizlik ve ihmal boyutu arasında $r = .69$ olduğu görülmüştür ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Reddetme toplam ile sıcaklık ve sevgi boyutu arasında $r = .86$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki görülmüştür. Reddetme toplam ile saldırganlık ve kin boyutu arasında $r = .86$ olduğu görülmüş ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Reddetme toplam ile ilgisizlik ve ihmal boyutu arasında $r = .95$ olduğu görülmüş olup aralarında

olumlu bir ilişki bulunmuştur. Reddetme toplam ile ayrışmamış reddetme boyutu arasında $r = .82$ bulunmuştur ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Huzursuzluk ile saldırganlık ve kin boyutu arasında $r = .36$ olduğu görülmüş olup aralarında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Huzursuzluk ile ilgisizlik ve ihmal boyutu arasında $r = .27$ bulunmuştur ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Huzursuzluk ile ayrışmamış reddetme boyutu arasında $r = .37$ olduğu görülmüş olup aralarında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Huzursuzluk ile reddetme toplam arasında $r = .32$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Sosyal geri çekilme ile huzursuzluk arasında $r = .53$ bulunmuştur ve aralarında olumlu bir ilişki görülmüştür. Yinelenen davranışlar ile saldırganlık ve kin boyutu arasında $r = .25$ olduğu görülmüş olup aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Yinelenen davranışlar ile huzursuzluk arasında $r = .53$ olduğu görülmüş olup aralarında olumlu ilişki bir ilişki bulunmuştur. Yinelenen davranışlar ile sosyal geri çekilme arasında $r = .67$ olduğu görülmüş olup aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Hiperaktivite ile saldırganlık ve kin boyutu arasında $r = .34$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki görülmüştür. Hiperaktivite ile ilgisizlik ve ihmal boyutu arasında $r = .27$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki görülmüştür. Hiperaktivite ile ayrışmamış reddetme boyutu arasında $r = .36$ olduğu görülmüştür ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Hiperaktivite ile reddetme toplam arasında $r = .28$ olduğu görülmüş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur. Hiperaktivite ile huzursuzluk arasında $r = .79$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Hiperaktivite ile sosyal geri çekilme arasında $r = .52$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Hiperaktivite ile yinelenen davranışlar arasında $r = .51$ olduğu görülmüştür ve aralarında olumlu bir bulunmuştur. Konuşma sorunu ile saldırganlık ve kin boyutu arasında $r = .35$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Konuşma sorunu ile ayrışmamış reddetme boyutu arasında $r = .31$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Konuşma sorunu ile huzursuzluk arasında $r = .57$ olduğu görülmüş olup aralarında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Konuşma sorunu ile sosyal geri çekilme arasında $r = .29$ bulunmuştur ve aralarında olumlu bir ilişki görülmüştür. Konuşma sorunu ile yinelenen davranışlar arasında $r = 0.53$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki görülmüştür. Konuşma sorunu ile hiperaktivite arasında $r = .67$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki görülmüştür. Problem davranışlar toplam ile saldırganlık ve kin boyutu arasında $r = .34$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki

bulunmaktadır. Problem davranışlar toplam ile ilgisizlik ve ihmal boyutu arasında $r = .26$ olduğu görülmüştür ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Problem davranışlar toplam ile ayırışmamış reddetme boyutu arasında $r = .34$ olduğu görülmüştür ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Problem davranışlar toplam ile reddetme toplam arasında $r = .28$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Problem davranışlar toplam ile huzursuzluk arasında $r = .86$ olduğu görülmüştür ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Problem davranışlar toplam ile sosyal geri çekilme arasında $r = .79$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Problem davranışlar toplam ile yinelenen davranışlar arasında $r = .76$ olduğu görülmüştür ve aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Problem davranışlar toplam ile hiperaktivite arasında $r = .90$ bulunmuş olup aralarında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Problem davranışlar toplam ile konuşma sorunu arasında $r = .68$ olduğu görülmüş olup aralarında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$).

Tablo 6

Reddetmenin Problem Davranışlar Üzerine Etkisi

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R^2
Problem Davranışlar Toplam	Reddetme Toplam	.22	2.64	.01	6.95	.01	.07

Tablo 6’da reddetmenin problem davranışlar üzerindeki etkisini incelenmiştir. Reddetme toplam ile problem davranışlar toplam arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F = 6.95$; $p = .01 < .05$). Problem davranışlar toplam düzeyindeki toplam değişim %6.9 oranında reddetme toplam tarafından açıklanmaktadır ($R^2 = .07$). Reddetme toplam problem davranışlar toplam düzeyini arttırmaktadır ($\beta = .22$).

Tablo 7

Reddetme Alt Boyutlarının Problem Davranışlar Üzerine Etkisi

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R^2
Problem Davranışlar Toplam	Sabit	7.73	.94	.35	2.82	.03	.08
	Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	-.27	-.71	.48			
	Saldırganlık ve Kin Boyutu	.33	.53	.59			
	İlgisizlik ve İhmal Boyutu	.51	.54	.59			
	Ayrılmamış Reddetme Boyutu	.83	3.22	.002			

Tablo 7’de reddetme alt boyutlarının problem davranışlar üzerine etkisi incelenmiştir. Sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrılmamış reddetme boyutu ile problem davranışlar toplam arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F = 2.82$; $p = .03 < .05$). Problem davranışlar toplam düzeyindeki toplam değişim %8.3 oranında sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrılmamış reddetme boyutu tarafından açıklanmaktadır ($R^2 = .08$). Ayrılmamış reddetme boyutu problem davranışlar toplam düzeyini arttırmaktadır ($\beta = .83$). Diğer alt boyular problem davranışlar toplam düzeyini etkilememektedir ($p > .5$)

Tablo 8

Reddetme Alt Boyutlarının Huzursuzluk Üzerine Etkisi

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	β	T	p	F	Model (p)	R^2
Huzursuzluk	Sabit	.33	.16	.87	3.20	.02	.09
	Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	.006	.07	.95			
	Saldırganlık ve Kin Boyutu	.10	.68	.50			
	İlgisizlik ve İhmal Boyutu	-.03	-.11	.91			
	Ayrışmamış Reddetme Boyutu	.25	3.56	.001			

Tablo 8’de reddetme alt boyutlarının huzursuzluk üzerine etkisi incelenmiştir. Sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu ile huzursuzluk arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F = 3.20$; $p = .02 < .05$). Buna göre huzursuzluk düzeyindeki toplam değişim % 9.9 oranında sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu tarafından açıklanmaktadır ($R^2 = .09$). Ayrışmamış reddetme boyutu huzursuzluk düzeyini arttırmaktadır ($\beta = .25$). Diğer alt boyular huzursuzluk düzeyini etkilememektedir ($p > .5$)

Tablo 9

Reddetme Alt Boyutlarının Sosyal Geri Çekilme Üzerine Etkisi

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	β	t	P	F	Model (p)	R ²
Sosyal Geri Çekilme	Sabit	3.66	1.32	.19	.59	.67	-.02
	Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	.07	.57	.57			
	Saldırganlık ve Kin Boyutu	.03	.16	.87			
	İlgisizlik ve İhmal Boyutu	-.13	-.41	.69			
	Ayrışmamış Reddetme Boyutu	.19	.59	.56			

Tablo 9’da reddetme alt boyutlarının sosyal geri çekilme üzerine etkisi incelenmiştir. Sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu ile sosyal geri çekilme arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmamıştır ($F = .67$; $p = .67 > .05$).

Tablo 10

Reddetme Alt Boyutlarının Yinelenen Davranışlar Üzerine Etkisi

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	β	t	P	F	Model (p)	R ²
Yinelenen Davranışlar	Sabit	.45	.33	.74	1.58	.19	.03
	Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	-.03	-.52	.61			
	Saldırganlık ve Kin Boyutu	.17	1.67	.09			
	İlgisizlik ve İhmal Boyutu	.04	.23	.82			
	Ayrışmamış Reddetme Boyutu	-.15	-.92	.36			

Tablo 10’da reddetme alt boyutlarının yinelenen davranışları üzerinde etkisi incelenmiştir. Sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu ile yinelenen davranışlar arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmamıştır ($F = 1.58; p = .19 > .05$).

Tablo 11

Reddetme Alt Boyutlarının Hiperaktivite Üzerine Etkisi

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R^2
Hiperaktivite	Sabit	2.68	.86	.39	3.52	.01	.11
	Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	-.21	-1.49	.14			
	Saldırganlık ve Kin Boyutu	-.04	-.16	.87			
	İlgisizlik ve İhmal Boyutu	.47	1.32	.19			
	Ayrışmamış Reddetme Boyutu	.50	3.43	.001			

Tablo 11’de reddetme alt boyutlarının hiperaktivite üzerine etkisi incelenmiştir. Sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu ile hiperaktivite arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F = 3.52; p = .01 < .05$). Buna göre Hiperaktivite düzeyindeki toplam değişim % 11.2 oranında sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu tarafından açıklanmaktadır ($R^2 = .11$). Ayrışmamış reddetme boyutu hiperaktivite düzeyini arttırmaktadır ($\beta = .50$). Diğer alt boyutlar hiperaktivite düzeyini etkilememektedir.

Tablo 12

Reddetme Alt Boyutlarının Konuşma Sorunu Üzerine Etkisi

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R^2
Konuşma Sorunu	Sabit	.61	.77	.44	5.11	.001	.17
	Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	-.10	-2.78	.007			
	Saldırganlık ve Kin Boyutu	.06	.99	.32			
	İlgisizlik ve İhmal Boyutu	.16	1.72	.09			
	Ayrışmamış Reddetme Boyutu	.03	.27	.79			

Tablo 12’de reddetme alt boyutlarının konuşma sorunu üzerine etkisi incelenmiştir. Sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu ile konuşma sorunu arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F = 5.11$; $p = .001 < .05$). Buna göre konuşma sorunu düzeyindeki toplam değişim %17 oranında sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu tarafından açıklanmaktadır ($R^2 = .17$). Sıcaklık ve sevgi boyutu konuşma sorunu düzeyini azaltmaktadır ($\beta = -.10$). Diğer alt boyutlar konuşma sorunu düzeyini etkilememektedir ($p > .05$).

4.5 Ebeveynlerin zihinsel engelli çocuğunu Kabul-Red davranışları çeşitli değişkenlerce incelenmesi

Ebeveynlerin zihinsel engelli çocuğunu Kabul-Red davranışları;

- Çocuğun cinsiyetine göre değişmekte midir?
- Velinin cinsiyetine göre değişmekte midir?
- Velinin eğitim durumuna göre değişmekte midir?
- Velinin medeni durumuna göre değişmekte midir?
- Velinin çocuk sayısına göre değişmekte midir?

Tablo 13

Reddetme Puanlarının ebeveyn Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu (MANOVA Testi)

Gruplar	Kadın (n=63)		Erkek (n=18)		F	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	65.81	12.69	61.05	19.31	1.53	.22
Saldırganlık ve Kin Boyutu	53.31	9.93	53.83	13.94	.03	.86
İlgisizlik ve İhmal Boyutu	40.58	6.86	38.32	9.45	1.26	.26
Ayrışmamış Reddetme Boyutu	25.95	5.42	26.38	7.57	.08	.78
MANOVA – $\Lambda = .95$					76.00	.44

Tablo 13'te reddetme puanlarının ebeveyn cinsiyetine göre Farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu ebeveyn cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Buna göre reddetme puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar ebeveyn cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($\Lambda = 0.95$; $F = 76.00$; $P = .44 > .05$).

Tablo 14

Reddetme Puanlarının ebeveyn Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Gruplar	İlköğretim Ve Altı (n=62)		Ortaöğretim Ve Üzeri (n=19)		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	63.54	15.15	68.68	11.21	1.86	.18
Saldırganlık ve Kin Boyutu	52.40	11.23	56.79	8.97	2.41	.12
İlgisizlik ve İhmal Boyutu	39.18	7.69	43.36	5.89	4.98	.03
Ayrışmamış Reddetme Boyutu	25.69	5.92	27.21	5.93	.95	.33
	MANOVA – $\Lambda = .92$				1.71	.16

Tablo 14’te reddetme puanlarının ebeveyn eğitim durumuna göre farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre ebeveyn eğitim durumuna göre ilgisizlik ve ihmal boyutu puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($P = .03 < .05$). Buna göre ebeveyn eğitim durumu ortaöğretim ve üzeri olanların ilgisizlik ve ihmal boyutu puanları ($\bar{x} = 43.36$), ebeveyn eğitim durumu ilköğretim ve altı olanların ilgisizlik ve ihmal boyutu puanlarından ($\bar{x} = 39.18$) yüksek bulunmuştur. Fakat sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu ebeveyn eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Ayrıca reddetme puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar ebeveyn eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($\Lambda = .92$; $F = 1.71$; $p = .16 > .05$).

Tablo 15

Reddetme Puanlarının ebeveyn Medeni Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Gruplar	Evli (n=72)		Bekar (n=9)		F	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	64.13	14.82	69.66	9.97	1.17	.28
Saldırganlık ve Kin Boyutu	53.26	11.13	54.77	8.78	.15	.70
İlgisizlik ve İhmal Boyutu	39.70	7.67	43.11	5.37	1.65	.20
Ayrışmamış Reddetme Boyutu	26.08	6.07	25.77	4.81	.02	.89
MANOVA – $\Lambda = .95$.95	.44

Tablo 15’te reddetme puanlarının ebeveyn medeni durumuna göre farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre Sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu puanları ebeveyn medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Buna ek olarak reddetme puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar ebeveyn medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($\Lambda = .95$; $F = .95$; $p = .44 > .05$).

Tablo 16

Reddetme Puanlarının ebeveyn Çocuk Sayısına Göre Farklılaşma Durumu

Gruplar	1-2 (n=29)		3 Ve Üzeri (n=52)		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	61.62	17.02	66.50	12.59	2.16	.18
Saldırganlık ve Kin Boyutu	54.58	10.34	52.78	11.18	.50	.47
İlgisizlik ve İhmal Boyutu	39.27	8.53	40.53	6.91	.52	.47
Ayrışmamış Reddetme Boyutu	26.34	5.98	25.88	5.94	.11	.74
MANOVA – $\Lambda = .93$					1.33	0.27

Tablo 16’da Reddetme Puanlarının ebeveyn çocuk sayısına göre farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu puanları ebeveyn çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Ayrıca reddetme puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar ebeveyn çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($\Lambda = .93$; $F = 1.33$; $p = .27 > .05$).

Tablo 17

Reddetme Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu

Gruplar	Kadın (n=31)		Erkek (n=50)		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Sıcaklık ve Sevgi Boyutu	64.45	13.83	64.94	14.91	.02	.88
Saldırganlık ve Kin Boyutu	52.51	12.02	54.00	10.15	.35	.55
İlgisizlik ve İhmal Boyutu	40.03	7.20	40.12	7.76	.003	.96
Ayrışmamış Reddetme Boyutu	25.38	7.03	26.46	5.15	.62	.46
MANOVA – $\Lambda = .98$.32	.86

Tablo 17’da Reddetme Puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma Durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre çalışanların sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ilgisizlik ve ihmal boyutu, ayrışmamış reddetme boyutu puanları çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Ayrıca reddetme puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($\Lambda = .98$; $F = .32$; $p = .86 > .05$).

4.6 Zihinsel engelli öğrencinin problem davranışı çeşitli değişkenlerce incelenmesi

Zihinsel engelli öğrencinin problem davranışı;

- Çocuğun cinsiyetine göre değişmekte midir?
- Sınıftaki öğrenci sayısına göre değişmekte midir?
- Öğretmenin cinsiyetine göre değişmekte midir?
- Öğretmenin iş tecrübesine göre değişmekte midir?
- Öğretmenin özel eğitim öğretmenliği mezunu olup olmamasına göre değişmekte midir?

Tablo 18

Gruplar	1-5		6-10		11 Ve Üzeri		F	p
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
Huzursuzluk	6.81	7.04	6.05	6.65	5.22	4.36	.40	.67
Sosyal Geri Çekilme	6.88	7.66	9.15	10.69	6.05	6.04	.76	.46
Yinelenen Davranışlar	2.02	3.50	2.20	3.59	3.55	5.74	.91	.40
Hiperaktivite	10.27	10.36	11.80	10.28	9.61	8.08	.25	.77
Konuşma Sorunu	2.27	3.01	1.95	2.06	1.72	2.13	.31	.73
	MANOVA – $\Lambda = .81$						1.61	.11

Tablo 18’da problem davranışların öğretmenin tecrübesine göre farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite, konuşma sorunu puanları öğretmen tecrübe değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Ayrıca problem davranışlar puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar öğretmen tecrübesine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($\Lambda = .81$; $F = 1.61$; $p = .11 > .05$).

Tablo 19

Problem Davranışların Öğretmen Öğrenci Sayısına Göre Ortalamaları

Gruplar	1-5		6-10		11 Ve Üzeri		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
Huzursuzluk	8.07	7.01	6.00	6.51	4.21	4.66	2.14	.12
Sosyal Geri Çekilme	9.37	9.43	5.31	7.28	7.84	7.38	1.98	.14
Yinelenen Davranışlar	3.29	4.48	1.48	2.68	2.84	5.41	1.64	.20
Hiperaktivite	12.25	10.94	9.80	10.07	9.31	7.43	.65	.52
Konuşma Sorunu	2.11	2.63	2.17	2.90	1.84	2.03	.10	.90
MANOVA – $\Lambda = .86$							1.12	.31

Tablo 19’da problem davranışların öğretmenin öğrenci sayısına göre farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre çalışanların huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite, konuşma sorunu puanları öğretmen öğrenci sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Ayrıca problem davranışlar puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar öğretmen öğrenci sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($\Lambda = .86$; $F = 1.12$; $p = .31 > .05$).

Tablo 20

Problem Davranışlar Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu

Gruplar	Kadın (n=31)		Erkek (n=50)		F	P	
	Ort	Ss	Ort	Ss			
Huzursuzluk	6.25	7.25	6.28	5.90	.26	.98	
Sosyal Geri Çekilme	7.51	8.24	7.10	8.23	2.31	.82	
Yinelenen Davranışlar	2.16	3.73	2.56	4.35	3.52	.67	
Hiperaktivite	8.16	8.69	11.96	10.24	.01	.09	
Konuşma Sorunu	1.77	2.53	2.26	2.65	.04	.41	
MANOVA – $\Lambda = .89$						1.83	.12

Tablo 20’da problem davranışlar puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre çalışanların huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite, konuşma sorunu, puanları çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Ayrıca problem davranışlar puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($\Lambda = .89$; $F = 1.83$; $p = .12 > .05$).

Tablo 21

Problem Davranışlar Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu

Gruplar	Kadın (n=57)		Erkek (n=24)		F	P
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Huzursuzluk	6.50	6.72	5.70	5.67	.26	.61
Sosyal Geri Çekilme	6.36	7.55	9.37	9.35	2.32	.13
Yinelenen Davranışlar	1.86	3.36	3.70	5.36	3.52	.13
Hiperaktivite	10.57	10.15	10.33	9.12	.01	.92
Konuşma Sorunu	2.03	2.78	2.17	2.18	.04	.83
MANOVA – $\Lambda = .91$					1.51	.20

Tablo 21’da problem davranışlar puanlarının öğretmenin cinsiyetine göre farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre çalışanların huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite, konuşma sorunu puanları öğretmen cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Ayrıca problem davranışlar puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar öğretmen cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($\Lambda = .91$; $F = 1.51$; $p = .20 > .05$).

Tablo 22

Problem Davranışlar Puanlarının Öğretmen Lisans Eğitimine Göre Farklılaşma Durumu

Gruplar	Özel Eğitim (n=24)		Diğer (n=57)		F	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Huzursuzluk	5.41	4.38	6.63	7.09	.60	.35
Sosyal Geri Çekilme	7.66	9.09	7.08	7.85	.08	.77
Yinelenen Davranışlar	3.16	5.48	2.08	3.38	1.2	.37
Hiperaktivite	9.54	7.79	10.91	10.57	.33	.56
Konuşma Sorunu	1.66	1.90	2.24	2.84	.83	.36
MANOVA – $\Lambda = .93$					1.11	.36

Tablo 22’da problem davranışlar puanlarının öğretmenin lisans eğitimine göre farklılaşma durumu için manova testi yapılmıştır. Buna göre çalışanların huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite, konuşma sorunu, puanları öğretmen lisans eğitimi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Ayrıca problem davranışlar puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilen puanlar öğretmen cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($\Lambda = .93$; $F = 1.11$; $p = .36 > .05$).

Bölüm 5

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde araştırma sorunlarının bulgularının tartışılması, önerilere ve araştırmaya ilişkin sonuçlara değinilecektir.

5.1 Araştırma Sorunlarının Bulgularının Tartışılması

Bu araştırmanın amacı, ebeveyn kabul reddinin zihinsel engelli çocukların problem davranışları ile ilişkisini incelenmesidir.

Araştırmanın birinci problem sorusu doğrultusunda, öğrencilerin problem davranışları evde ve okulda farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bulguların sonuçlarına bakıldığında çocukların problem davranışları evde ve okulda farklılık göstermemektedir. Problem davranış ölçeğinin beş alt boyutuna bakıldığında huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite ve konuşma sorunu anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Öğrenciler olumlu da olsa olumsuzda olsa evde ve okulda aynı davranışları sergilemektedir. Ayrıca anlamlı bir istatistiksel farkın bulunmaması problem davranış ölçeğinde ebeveynlerde öğretmenler kadar objektif cevaplar verdiğini göstermektedir. Zihinsel engelli çocukların sınıflarının en fazla on kişilik olması ve sınıfta iki öğretmenin bulunması çocukların problem davranışlarının evde ve okulda çok fazla değişkenlik göstermemesinde etkisi olabileceği düşünülmektedir. Benzer bir çalışmayı Kaner (2009) yapmıştır. Araştırma sonucuna göre toplumsallaşmış saldırganlık ve dikkat sorunu haricinde davranış bozukluğu, kaygı-içer kapanma, psikotik davranış ve motor gerilim gibi problem davranışların ebeveynler ile öğretmenler arasında görüş birliği olduğu görülmüştür.

Araştırmanın ikinci problem sorusu olan annelerin kabul-red düzeyleri zihinsel engelli çocukların problem davranışlarını nasıl etkilediği incelenmiştir. Buna göre korelasyon analizleri incelenmiş ve regresyon analizi yapılmıştır. Reddetme toplam ile problem davranışlar toplam arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur. Reddetmenin problem davranış üzerinde % 6.9 etkisi olduğu görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde Yakmaz Basılğan (2012) yapmış olduğu çalışma bu sonucu desteklemektedir. Yakmaz

Basılğan (2012) bulgularına göre ebeveyn kabul red düzeyinin çocukların problem davranışı üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmüştür.

Araştırmanın üçüncü problem sorusu olan ebeveynlerin çocuklarını kabul-red davranışları çeşitli değişkenlerce (çocuğun cinsiyeti, velinin cinsiyeti, velinin eğitim durumu, velinin medeni durumu, velinin çocuk sayısı) nasıl etkilendiği incelenmiştir.

Ebeveyn kabul-reddinin çocuğun cinsiyetine göre değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek için yapılan bulgular sonucunda ebeveyn kabul reddinin ve alt boyutlarının çocuğun cinsiyeti açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgu literatürde konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Mengüloğul (2014) yapmış olduğu çalışmada cinsiyete göre yetişkin kekemelerin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ve alt boyutlarından elde edilen toplam puanlar açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Uçar Çabuk (2013) ebeveynlerin çocuklarına yönelik sıcaklık ve sevgi, düşmanlık ve saldırganlık, kayıtsız ihmal ve ayrışmamış red düzeyleri çocukların cinsiyetine göre anlamlı farklılık olmadığını göstermektedir. Yakmaz Basılğan (2012) annelerin kabul-red düzeyleri ve alt boyutları ile çocuklarının cinsiyeti arasında anlamlı bir sonuç bulunmamıştır. Yapılan bir başka çalışmada Dolanay (2016) çocuğun cinsiyetinin annenin çocuğunu kabul-red düzeyinde ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunmamıştır.

Ebeveyn kabul-reddinin ebeveynin cinsiyetine göre değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek için yapılan bulgular sonucunda ebeveyn kabul-reddinin ve alt boyutlarının ebeveynin cinsiyeti açısından anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Literatül incelendiğinde yapılan araştırmalar bu sonucu desteklemektedir. Çetin (2018) yapmış olduğu çalışmada ebeveynlerin kabul red düzeyleri ve ölçeğin alt boyutları sıcaklık/sevgi, düşmanlık/saldırganlık, kayıtsız/ihmal, ayrışmamış red ebeveynin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Ebeveyn kabul-reddinin ebeveynin eğitim durumuna göre değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek için yapılan bulgular sonucunda ebeveyn kabul reddinin ve alt boyutlarının ebeveynin eğitim durumu ilgisizlik ve ihmal alt boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir. Ebeveyn eğitim durumu ortaöğretim ve üzeri olanların

ihmal boyutu puanları ebeveyn eğitim durumu ilköğretim ve altı olanların ilgisizlik ve ihmal boyutu puanlarından yüksek bulunmuştur. Bu sonuca bakıldığında zaman zihinsel engelli çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre daha çok ilgi ve bakıma ihtiyacı olduğu eğitim düzeyi ortaöğretim ve üzerinde olan velilerin iş hayatında olabileceği ve bu sebeple öğrencilerine gerekli ilgi ve bakımı yerine getiremediği düşünülmektedir. Sıcaklık-sevgi, saldırganlık-kin, ayrışmamış red etme alt boyutları arasında ebeveynin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Alanyazın incelendiğinde Yakmaz Basılğan (2012) yapmış olduğu çalışmada sevgi/sıcaklık, düşmanlık/saldırganlık, ilgisizlik/ihmal alt boyutlarında annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu fakat ayrışmamış red etme alt boyunda anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Çetin (2018) ebeveynlerin eğitim durumlarının ebeveyn kabul reddini ve alt boyutları ile istatikselsel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Dolanay (2016) annelerin eğitim durumlarının çocuklarını reddetme davranışında istatikselsel olarak anlamlı bir fark bulmadığı görülmüştür.

Ebeveyn kabul-reddinin ebeveynin medeni durumuna göre değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek için elde edilen bulgular sıcaklık-sevgi, saldırganlık-kin, ilgisizlik-ihmal, ayrışmamış reddetme boyutu puanları ebeveyn medeni durumu değişkenine göre istatikselsel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öngider (2013) yapmış olduğu çalışma da anneler ile ilgili elde edilen bulgular yapılan çalışmayı destekler niteliktedir fakat babalar ile ilgili elde edilen bulgularda durum farklıdır. Annelerin medeni durumu ister evli ister boşanmış olsun çocukları tarafından aynı düzeyde kabul edici olarak algılanmakta iken babalar da boşanmış babaların çocukları babalarını daha az kabul edici olarak algılamaktadırlar. Çetin (2018) ise yapmış olduğu çalışmada ebeveyn kabul-red düzeyinin medeni durum değişkenine göre istatikselsel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu boşanan ebeveynlerin red düzeyleri daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın zihinsel engelli çocuklar ile yapılması ve katılımcıların %88.9'unun evli olması medeni durum değişkeni ile ilgili diğer çalışmalarla paralel ve yeterli bir sonuç alınmamasında etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveyn kabul-reddinin ebeveynin çocuk sayısına göre değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek için elde edilen bulgular sıcaklık-sevgi, saldırganlık-kin,

ilgisizlik-ihmal, ayrışmamış reddetme boyutu puanları ebeveyn çocuk sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Çetin (2018) yapmış olduğu çalışma bu sonucu desteklemektedir. Çocuk sayısı değişkeninin ebeveyn kabul reddinin ve alt boyutlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın dördüncü problem sorusu olan zihinsel engelli öğrencilerin problem davranışları çeşitli değişkenlerce (çocuğun cinsiyeti, öğretmenin cinsiyeti, sınıftaki öğrenci sayısı, öğretmenin iş tecrübesi, öğretmenin özel eğitim mezunu olup olmadığı) nasıl etkilediği incelenmiştir.

Problem davranışların öğrencinin cinsiyetine göre değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek için elde edilen bulgular incelendiğinde huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite, konuşma sorunu puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğine benzer sonucun olduğu çalışmalar bulunmaktadır. Yakmaz Basılğan (2012) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin davranış problemlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Problem davranışların öğretmenin cinsiyetine, öğretmenin tecrübesine, öğretmen öğrenci sayısına, öğretmenin lisans eğitimine(özel eğitim mezunu olup olmadığı) göre değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek için elde edilen bulgular incelendiğinde huzursuzluk, sosyal geri çekilme, yinelenen davranışlar, hiperaktivite, konuşma sorunu puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu değişkenlerle ilgili yapılan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu çalışmanın zihinsel engelli çocuklarla yapılmış olması ve bu çocukların eğitim ortamının onlara göre yapılandırılmış olması diğer değişkenlerden etkilenmemesine sebep olabileceği düşünülmektedir.

5.2 Sonuçlar

Ebeveyn kabul reddinin zihinsel engelli çocukların problem davranışları ile ilişkisini inceleyen bu araştırmanın sonuçları şu şekilde özetlenebilir.

Çocukların algılanan problem davranışların ebeveyn ve öğretmene göre farklılaşma durumunun istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Annelerin kabul-red düzeyleri çocukların problem davranışlarını yordadığı görülmüştür.

Ebeveyn kabul-reddinin iki boyutlu varyans analizinin (Anova) sonucuna göre velinin cinsiyetine, medeni durumuna ve çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ebeveyn eğitim durumuna göre ilgisizlik ve ihmal boyutu puanları anlamlı farklılık göstermektedir. Ebeveyn eğitim durumu ortaöğretim ve üzeri olanların ilgisizlik ve ihmal boyutu puanları, ebeveyn eğitim durumu ilköğretim ve altı olanların ilgisizlik ve ihmal boyutu puanlarından yüksek bulunmuştur. Sıcaklık ve sevgi boyutu, saldırganlık ve kin boyutu, ayırmamış reddetme boyutu ebeveyn eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ebeveyn kabul-reddinin iki boyutlu varyans analizinin (Anova) sonucuna göre çocuğun cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Zihinsel engelli öğrencini problem davranışı iki boyutlu varyans analizinin (Anova) sonucuna göre öğretmenin öğrenci sayısına, cinsiyetine, iş tecrübesine, lisans eğitimine (özel eğitim mezunu olup olmadığı) ve öğrencinin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Çalışma bulgularının literatüre olan katkısına bakıldığında ebeveyn kabulü arttıkça zihinsel engelli öğrencilerin problem davranışlarının azaldığı, ebeveyn reddi arttıkça problem davranışların arttığı görülmüştür. Bu doğrultuda zihinsel engelli öğrencilerin problem davranışlarını etkileyen pek çok etken olduğu bunlardan birinin de ebeveyn kabulünün veya reddinin olduğu düşünülmektedir.

5.3 Öneriler

Yapılmış olan bu tür çalışmaların bulguları göz önünde bulundurularak ailelere bilinçlendirici çalışmalar verilmesi gerekir. Aileler çoğu zaman çocuklarının davranışlarını dış etmenlerde kaynaklı olduğunu düşünmektedir. Sadece okulda verilen eğitimlerin çocuğun başarısı ve uyumu üzerinde yeterli olacağını düşünmektedirler. Fakat bu çalışmada da görüldüğü gibi çocuk doğdu andan itibaren çocuğun ihmal edilmemesi yeterli derecede sevgi gösterilmesi ve bu sevginin ifade edilmesi aynı zamanda fiziksel ihtiyaçlarının ve bakımının yerine getirilmesi çocuğun gelişiminde önemli derecede katkı sağlamaktadır. Fakat bunun tam tersi

durumda ebeveynlerin çocuklarını ihmal etmesi, bakımını yerine getirmemesi normal olan çocuğunda gerileme yaşamasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Bu durum aile eğitimleriyle ebeveynlere anlatılmalıdır.

Yapılan bu çalışmayla da anlaşıldığı gibi babaların çocukları ile ilgili çalışmalara katılımları oldukça az bu sebeple babaları bilinçlendirme çalışmalarının daha da artırılması gerektiği düşünülmektedir. Aynı çalışma sadece babaların katıldığı bir örneklemede yapılabilir. Buna ek olarak medeni durumun ebeveyn kabul reddini ve çocukların problem davranışını nasıl etkilediği daha geniş bir örneklemede çalışılabilir. Bu çalışmanın daha geniş bir örneklemede sınanması bulguları destekleyecektir.

Bir başka araştırma konusu için Ebeveyn kabul-reddinin ilköğretim düzeyindeki zihinsel engelli öğrencilerin akademik başarısı ile ilişkisinin incelenmesi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Anjel, M. (1993). *The transliteral equivalence, reliability and validity studies of the parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ) mother-form: a tool for assesing child abuse* (Yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, A. ve Sönmez, O. İ. (2014). Zihinsel yetersizliği olan çocukların annelerinin tutumları ile çocukların sosyal becerileri arasında bir ilişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 149-168.
- Balıkçı, B. (2019). *Engellilik bağlamında ebeveyn kabulü/reddi ve sosyal destek: ebeveyn ve çocuk algıları* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayat, B. (2015). *Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Yetişkinlik Dönemindeki Psikopatoloji İle İlişkisi: Kontrol Odağının ve Benlik Kurgularının Aracı Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilen, J. (2013). *Anne-baba kabul-reddinin psikolojik uyum üzerindeki etkisinin kimlik duygusu açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Birşan Şengün, S. (2018). *Gelişimsel yetersizliğe sahip çocuğu olan annelerin çocuklarını kabul red davranışları ve aile yaşam kalitesi algıları* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetin, K. (2018). Engelli Çocuklara Sahip Ailelerin Çocuklarını Kabul- Reddi İle Sosyal Destek İlişkisinin Çeşitli Değişkenlerce Yordanması. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 137-154.
- Coşkun, Y. ve Akkaş G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 213-227.
- Dolanay, D. (2016). *Annelerin özel gereksinimli çocuklarını kabul etmeleri ile kardeşlerin özel gereksinimli çocukları kabulü arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Erler, S. (2010). Çocuklarda problem davranışlar.
http://www.tavsiyedyorum.com/makale_6159.htm adresinden 5 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.

- Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkiler üzerindeki etkileri* (Doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Evin Azizli, M. (2018). *Algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi ile kendini belirleme arasındaki ilişkide özerklik desteğinin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kadan, G., Erten, H. ve Ogelman, H. G. (2013). Hasta çocukların algıladıkları anne kabul reddi ile annelerinin kabul red düzeyleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 104-117.
- Kaner, S. (2009). Zihin engelli çocukların duygusal ve davranışsal problemlerinin değerlendirilmesinde anne-baba ve öğretmen tutarlılığı. *Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 239-263.
- Karabekiroglu, K. ve Aman, M. G. (2009). Validity of the Aberrant Behavior Checklist in a Clinical Sample of Toddlers. *Child Psychiatry Hum Dev*, 40:99-110.
- Köksal, G. (2011). *Zihinsel engeli çocukları olan ebeveynlerin yaşamlarında algıladıkları stresi yordayan faktörlerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Çocuk gelişimi zihinsel engelliler*. Ankara.
- Mengüloğul, Ö. (2014). *Yetişkin kekemelerde ebeveyn kabul/red algısının değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ordu, F. (2005). *Farklı gelişen çocukların tanımlanması ve eğitimi*. İstanbul: Armoni yayıncılık.
- Özçiçek, G. (2014). *Çocuğun benlik kavramının olumluluğu, annenin mükemmeliyetçiliği ve anne kabul red algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Rohner, R. P. ve Khaleque, A. (2004). Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross-Cultural and Intracultural Studies. *Journal of Marriage and Family*, 64 (1), 54-64.
- Rohner, R. P. ve Khaleque, A. (2005). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (4rd ed.). USA: Rohner Research Publications.

- Rohner, R. P. , Khaleque, A. (2012). Parental acceptance-rejection theory, methods, evidence and implications. *Journal Of The Society For Psychological Anthropology*, 33.
- Sucuoğlu, B. (2003). Sorun Davranışlar Kontrol Listesi Türkçe Formunun Psikometrik Özelliklerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (52), 77- 91.
- Şelaleci Yaycılı, Z. (2017). Çocuklarda problem davranışlarla baş etme. http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_18303.htm adresinden 5 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Ummanel, A. (2007). *Okul öncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçar Çabuk, F. (2013). *5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Yakmaz Basılğan, F. (2012). *Annelerin kabul-red düzeyi ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yamaç, A. (2011). *Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin çocuklarını kabul-red düzeyleri çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

A. Sorun Davranış Kontrol Ölçeği Örnek Maddeleri

Değerli veliler/öğretmenler,

Özellikle çocuğunuzun/öğrencinizin son bir ayını düşünerek yanıtlayınız, her madde üzerinde fazla zaman harcamayın- aklınıza ilk gelen genellikle doğru olanıdır!

	Böyle bir sorun yok	Var, ama rahatsız edici düzeyde değil	Rahatsız edici	Çok rahatsız edici
4. Diğer çocuklara ve büyüklere karşı saldırgandır (sözel ya da fiziksel olarak).				
7. Gürültülü sesler çıkarır (uygunsuz bir şekilde yüksek sesli ve inişli-çıkışlı).				
10. Öfke patlamaları olur.				
13. Dürtüseldir (düşünmeden hareket eder).				
17. Garip, tuhaf davranışları vardır.				
19. Uygunsuz zamanlarda haykırırları /bağırmaları olur.				
21. Başkalarını rahatsız eder.				
24. İşbirliğinde bulunmaz.				
28. Komutlara dikkat etmez / komutları umursamaz.				
33. Kendi kendine yüksek sesle konuşur.				

B. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Örnek Maddeleri

Değerli Veliler

Aşağıda ebeveynlerin çocuğuna karşı davranış şekillerini belirten ifadeler verilmiştir. Her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak, kendi davranışınıza ne derece uygun olduğunu düşününüz. Eğer ifade sizin için doğru ise hemen hemen her zaman doğru veya bazen doğru şıklarından size uygun olanı (X) şeklinde işaretleyiniz. Eğer ifade sizin için doğru değilse nadiren doğru veya, hiçbir zaman doğru değil şıklarından uygun olanı işaretleyiniz.

	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
2. Çocuğum kötü davrandığında onu küçümseyerek azarlarım				
5. Günlük yaşantımızı çocuğumla tartışır ve fikrini alırım				
7. Çocuğumla candan ilgilenirim.				
8.Çocuğumu, arkadaşlarını eve getirmesi için cesaretlendiririm ve onların iyi vakit geçirmesine gayret ederim.				
10. Beni rahatsız etmediği sürece çocuğumun varlığını bilmezlikten gelirim.				
13. Çocuğuma sert davranırım.				
16. Hak etmediği zaman bile çocuğuma vururum.				
18. Çocuğumu başkalarına överim.				
19. Kızgın olduğum zaman çocuğumu cezalandırırım.				

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyad, Ad: Tosun, Mesut

Doğum Tarihi: 23 Mayıs 1992, Hakkâri

Medeni Durum: Evli

Telefon: 0542 668 38 61

e-mail: mesuttosun@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2015
Lise	Atatürk Anadolu Lisesi	2010

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Kurum	Görev
2016-...	Rehberlik Araştırma Merkezi	Psikolojik Danışman

SERTİFİKALAR

WISC-R zekâ testi

Stanfor Binet zekâ testi

Uluslararası Leiter Performans testi

Bender Geşalt Görsel Motor Algılama Testi

Öğrenme Bozukluğu Belirti Tarama Envanteri